GÖTEBORGS UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR GLOBALA STUDIER

Regenerativt lantbruk

En kvalitativ studie om möjligheter och utmaningar med att driva ett lantbruk som regenererar jord och ekosystem

Julia Mattzon

Examensarbete för kandidatexamen i Globala Studier

Bachelor Thesis in Global Studies

Vårterminen 2023

Handledare: Johan Wedel

Abstract

Regenerative agriculture has recently received worldwide attention from researchers, policy makers, journalists, and farmers for its potential to regenerate degraded soil and ecosystems. It has been presented as a solution to address the challenges that the agricultural system faces today: food insecurity, negative environmental impact, economic chocks, and climate crises. This qualitative study examines how farmers in a Swedish context define and understand regenerative agriculture, and where it is positioned in the *mapping of views on sustainable development*. In addition, the study also examines challenges and opportunities that exists for the regenerative farmers and analyses them with the theoretical framework of *zones of friction and traction.* The results of the study show that the farmer's role has been redefined based on a strong relationship and interaction with nature – the work for the farmer includes achieving the highest vitality possible of the ecosystem and in doing so, satisfying human needs. Furthermore, the results identify a range of economic, ecological, practical, social, and political opportunities and challenges that the farmers must navigate. The study show that regenerative agriculture goes beyond the concept of sustainable development and concludes that it should be promoted locally, nationally, and globally to be scaled up around the world.

Keywords: Regenerative agriculture, regeneration, agricultural systems, sustainable development, planetary boundaries, climate crisis, food security, holistic management, social movement, relationship with nature, social well-being

Innehållsförteckning

1. Introduktion ... 4

2. Bakgrund ... 6

3. Problemformulering ... 9

3.1 Syfte och Forskningsfrågor ... 9

3.2 Akademisk relevans ... 10

4. Teori och tidigare forskning ... 11

5. Metod och material ... 15

5.1 Forskningsstrategi och ansats ... 15

5.2 Datainsamling ... 15

5.3 Kodning och analys av material ... 16

5.4 Etiska överväganden och min roll i studien ... 17

6. Resultat och analys ... 19

6.1 De regenerativa lantbrukarnas definition och begreppet *transformation* ... 19

6.1.1 En ny relation till naturen skapar nya arbetssätt och en annan roll för lantbrukaren ... 21

6.1.2 Ett lantbruk för lantbrukarens välbefinnande: ett friare och meningsfullare liv ... 24

6.2 Dynamiken mellan friktionskrafter och dragningskrafter: Utmaningar, hinder, möjligheter och motivation ... 27

6.2.1 Regenerativa metoder möter ekologiska utmaningar ... 27

6.2.2 Praktiska lösningar för praktiska begränsningar: Ekonomisk press, markarrenden och lönsamhet ... 29

6.2.4 Sociala nätverk och Holistic Management: Att övervinna personliga hinder ... 33

7. Slutsatser och avslutande diskussion ... 41

Källförteckning ... 45

Bilaga 1: Intervjuguide ... 48

1. Introduktion

När dörren till det stora, plasttäckta tunnelväxthuset öppnas går det knappt att höra vad lantbrukaren Stefan säger. Där inne kacklar ett hav av vackert bruna höns. Med mitt otränade öga ser det ut att vara ett femtiotal som rafsar och pickar i en stor bädd av halm. Min nyfikenhet tar över och jag undrar varför de är här inne i växthuset och inte ett i hönshus som höns väl brukar vara. Stefan berättar att de har hönorna där inne på vintern när de behöver ha det varmt, så finns det gödsel till tomatplantorna som de sätter i vår. Smart lösning att ha hönshus och växthus i ett, tänker jag, men börjar samtidigt fundera över vart hönorna tar vägen när växthuset är fullt av tomater. Stefan berättar att de måste vara inne extra länge i år på grund av fågelinfluensan, men så snart den är över ska de få gå ute med sin äggmobil igen. Jag kollar lite förvånat på honom och frågar vad en äggmobil egentligen är. Vi traskar runt växthuset i det blöta, leriga gräset och på baksidan står ett rött hus på hjul. Stefan berättar att det är stommen till en gammal husvagn som de byggt på. Han öppnar en dörr på sidan av huset och när jag kikar in ser jag pinnar därinne som är placerade efter varandra i trappsteg som hönsen kan sitta på. På andra sidan finns lite större värpplatser med en låda undertill där äggen kan åka ner. Genom att öppna en lucka som sitter fast nertill på lådan med små gångjärn kan man enkelt plocka upp äggen. Golvet är egentligen inget golv, utan ett finmaskigt hönsnät. Stefan berättar att gödslet ramlar igenom hålen i nätet och hamnar på markerna allt eftersom äggmobilen flyttas, samtidigt som de själva slipper städa lika mycket. På andra sidan huset finns en större lucka som hönsen använder för att gå in och ut som de vill, medan ett flyttbart elstängsel begränsar betesområdet de har tillgång till. Stefan pekar på en dragkrok som sticker ut från husets framsida och förklarar att det är där de kopplar på traktorn för att sedan flytta runt äggmobilen. På så sätt får hönorna tillgång till ett nytt område med insekter och grönbete då och då. Efter ett tag växer gräset tillbaka ännu högre än innan, eftersom hönorna gödslat där. Det är det som kallas adaptiv betesförvaltning, fortsätter han berätta för mig. Efter två stopp till - först vid deras *no-dig market-garden* där de odlar grönsaker och sedan till hagarna där deras kor och kalvar betar - avslutas vår rundtur i huset där Stefan och hans grannar driver gårdsbutik och B&B. Där inne sätter vi oss tillrätta i varsin soffa och under de kommande två timmarna berättar Stefan för mig vad det innebär att vara en regenerativ lantbrukare.

Det regenerativa lantbruket (ibland även kallat regenerativt jordbruk) värnar om jorden vi odlar i och återbygger degraderad mark. Jorden, dess ekosystem och biodiversitet utgör grunden för mänsklighetens möjligheter till liv och försörjning. Jorden, eller marken, har dessutom sociokulturella- och spirituella värden, eftersom den i många fall är en plats för rekreation och inspiration som dessutom skapar en känsla av tillhörighet (Arneth m.fl., 2019). Det regenerativa lantbruket handlar även om att förstå biologiska interaktioner och ekosystemprocesser, samt att regenerera ekosystemen som tagit skada av mänsklig aktivitet (Tittonell m.fl., 2022). Några av de praktiker som används är integration av boskap, en kombination av ettåriga och fleråriga grödor, täckodling, minimal jordbearbetning, kompostering, skogsodling (på engelska *agroforestry*) och adaptiv betesförvaltning (på engelska *holisitc planned grazing*) (Hawkens, 2021; Rockström m.fl., 2023; Savory Institute, u.å.). Det regenerativa lantbruket undviker utomstående inputs såsom konstgödsel och bekämpningsmedel och är cirkulärt eftersom det återintegrerar avfall genom kompostering. Därmed byggs naturresurser upp – bland annat matjorden –istället för att utarmas. På så sätt blir det ”regenerativt istället för destruktivt” (Rockström m.fl., 2023, s.142).

Begreppet *regenerativt* har använts i jordbrukssammanhang sedan 70-talet, men blev mer välkänt genom Rodale Institute som sedan dess varit en av huvudfigurerna för regenerativt lantbruk (Giller, m.fl., 2021). Ursprunget för regenerativt lantbruk har undersökts av Liz Carlisle som i sin bok *Healing Grounds* (2022) skriver om de djupa rötterna för regenerativt lantbruk. Hon framhåller i boken att kunskaperna och metoderna som det regenerativa bygger på är tusentals år gamla och hämtade från hur folk traditionellt har odlat och brukat jorden i till exempel Asien (speciellt Indien) och Afrika, samt ursprungsbefolkningar i Amerika. Rodale Institue (2021) menar att det är dessa människor som kan ses som de egentliga grundarna till regenerativt lantbruk. De belyser särskilt George Wasington Carver som en viktig aktör. Han utvecklade skogsodlingsmetoden, metoden om rotationen av grödor och upptäckte hur jordnötter binder kväve till jorden och därför kan motverka näringsfattigheten i överodlad mark. Han var emot kemiska gödningsmedel, eftersom han oroade sig för det ekonomiska beroendet som det satte lantbrukarna i och lärde dem istället använda naturliga gödningsmedel (Carlisle, 2022; Hawkens, 2022; Rodale Institute, 2021). De som förespråkar en radikal och tranformativ förändring av dagens jordbrukssystem har presenterat regenerativt lantbruk som ett alternativ (Batini, 2021; Cantrell m.fl., 2021; Hawkens, 2021; Luján Soto m.fl., 2021; Rockström, 2023) som på senare år har fått stor uppmärksamhet världen över av såväl lantbrukare som av forskare och politiska beslutsfattare (Tittonell m.fl., 2022).

2. Bakgrund

Sedan 60-talet har den globala matproduktionen, antal kalorier per capita, ökat med en tredjedel. Det möjliggjordes genom vad som kallas för den gröna revolutionen (på engelska *the green revolution*) på 50- och 60-talet då jordbruket gjordes om till ett industriellt system. De viktigaste framgångsfaktorerna var icke-organiskt kvävegödsel tillverkat med fossila bränslen, bevattningssystem som frångår vattnets naturliga flöden, en mängd miljöskadliga bekämpningsmedel och nya, modernare jordbruksmaskiner (Breier m.fl., 2023). Användningen av dessa metoder har ökat drastiskt de senaste decennierna, vilket är en utav förklaringarna till jordbrukets stora bidrag till luft- och vattenföroreningar. Ungefär en fjärdedel av världens växthusgasutsläpp kommer från markanvändning (Arneth m.fl., 2019; Rockström, 2023). De högst bidragande faktorerna är dikväveoxidutsläpp från gödsel, koldioxidutsläpp från avskogning och metanutsläpp från boskap. Samtidigt är marken en kolsänka, eftersom jorden har en förmåga att dra ner och lagra kol. Med en förändrad markanvändning finns därmed möjligheter att både minska mängden utsläpp och öka kolinlagringen (Arneth m.fl., 2019).

I *Special Report on Climate change and land* av *Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC*, definierar Olsson m.fl. (2019) markförstöring (på engelska *land degradation*) som en negativ förändring av markens tillstånd som sker på grund av direkt eller indirekt påverkan av mänskliga aktiviteter, varav det industriella jordbruket är en dominerade sektor. En fjärdedel av världens isfria mark har drabbats till olika grad av markförstöring, men effekterna sträcker sig bortom den lokala platsen där markförstöringen sker. Även färskvattenflöden, den marina miljön och andra ekosystem långt bort påverkas. Dessutom är markförstöring i sig en bidragande orsak till utsläpp av växthusgaser, eftersom jordarna förlorar sin förmåga att lagra kol och i stället släpper ut koldioxid i atmosfären igen (Olsson m.fl., 2019). Vidare skriver Olsson m.fl. (2019) att: ”/…/ land degradation represents – along with climate change – one of the biggest and most urgent challenges for humanity (*very high confidence)”* (s. 348).

Regenerativt lantbruk är ett sätt att hantera denna brådskande utmaning som markförstöring utgör, eftersom med förändrad markanvändning genom regenerativa metoder går det med stor säkerhet att undvika eller till och med omvända markförstöringen (Olsson m.fl., 2019). Genom praktiker som minskad jordbearbetning, diversifiering av grödor, täckodling, uppsamling av regnvatten, skogsjordbruk, fuktbehållning i jorden och odling av torktåliga

grödor kan markförstöringen minskas. På så sätt blir jordbrukssystemet mer motståndskraftigt - eller resilient - mot klimatförändringar, samtidigt som det kan producera mer mat och öka matsäkerheten i världen (Mirzabaev m.fl., 2019).

Regenerativt lantbruk ses inte bara som en lösning på det nuvarande jordbrukssystemets negativa klimatpåverkan, utan kan även bidra till att hantera flera globala problem som rör vårt samhälle och vår ekonomi. Detta har uppmärksammats av *Earth4all* (u.å.) och *Regeneration* (u.å.; Hawkens, 2021), två internationella initiativ som inkluderar regenerativt lantbruk i sina lösningar på de kriser mänskligheten står inför. *Earth4all* är ett internationellt initiativ och forskningsprojekt som även blivit till en bok. Dess syfte är att ”accelerate the systems-change we need for an equitable future on a finite planet” (earth4all, u.å.). Initiativet är mångsidigt genom att det bemöter och försöker finna lösningar på flertalet problem och kriser som mänskligheten står inför: ekonomisk ojämlikhet, ojämställdhet mellan könen, krig, klimatförändring, överskridande av de planetära gränserna, pandemier, miljöförstöring, skogsbränder, fattigdom och energikriser (Rockström m.fl., 2023).

Genom att bygga upp ett nätverk av bland annat naturvetare och ekonomer är *Earth4all* även ett sätt att undersöka vilka vägar som leder till att FN:s 17 globala mål om hållbar utveckling uppnås. Initiativet vill dock även tänka bortom de globala målen, vidare mot ”ett liv i donuten” (Rockström, m.fl., 2023, s. 30–31). *Donuten* i fråga refererar till den ekonomiska modell som skapats av nationalekonomen Kate Raworth (2017). Modellen innefattar både planetära gränser – ett ekologiskt tak – och sociala fundament som krävs för ett värdigt och hälsosamt liv – ett socialt golv – och utrymmet däremellan utgör *donuten*: utrymmet mänskligheten behöver hålla sig inom för att leva rättvisa, hälsosamma liv innanför de planetära gränserna. *Earth4all* ser det därmed nödvändigt med en snabb transformation av vårt ekonomiska operativsystem för att undvika både social och ekologisk katastrof (earth4all, u.å.). Initiativet infattar vad de kallar för ”fem väldiga kursomläggningar” och består av: ”1. Utrotning av fattigdomen, 2. Åtgärdande av den skriande ojämlikheten, 3. Stärkt kvinnlig delaktighet, 4. Hälsosamma livsmedel och livsmedelsproduktion som inte skadar ekosystemen och 5. Omställning till ren energi” (Rockström m.fl., 2023, s. 14).

Det regenerativa jordbruket är en del av punkt 4, som består av tre huvudgrupper: förändrade kostvanor, effektivisering av livsmedelssystemet och nya jordbruksmetoder (Rockström m.fl., 2023). Författarna konstaterar att ”Det står klart att dagens jordbruk inte funkar för planeten.

Men det funkar inte för människor heller.” (Rockström m.fl., 2023, s.135). De fortsätter att konstatera att regenerativt lantbruk kan vara lösningen vi bör sträva efter då den kan bemöta behovet av att snabbt skapa en omfattande reformering av hur vi brukar jorden. Ett av kraven på reformeringen är att ”människor överallt måste få tillgång till säkra, näringsrika livsmedel som produceras inom planetens gränser” (Rockström m.fl., 2023, s. 137).

Regeneration drivs av Paul Hawkens och har blivit till en hemsida, en bok och ett forskningsinitiativ som syftar till att få ett slut på klimatkrisen under en generation (Hawkens, 2021). *Regeneration* innehåller nya tillvägagångssätt för klimataktivism och miljörörelsen. De jobbar för att skapa en så komplett lista som möjligt över utmaningar och lösningar relaterade till klimatkrisen (Regeneration, u.å.). I boken skriver Hawkens (2021) att de ekonomiska strukturer som skapats för människans välbefinnande istället har degenererat (på engelska *degenerate)* livet på jorden. Resultatet är en global biologisk degeneration som vi måste omvända för att stoppa den globala uppvärmningen. Deras svar på degenerationen är istället regeneration, som handlar om att i varje beslut och handling ska livet vara i centrum. Det handlar om en restoration av hav, mark, skogar och lantbruk, om att förändra städer, omvända jorderosion, ge makt till rurala samhällen, samt skapa gröna bostäder med överkomliga priser. Samtidigt är det ett arbete som skapar jobbtillfällen och är därför en väg ur fattigdom som är fylld med värdighet och meningsfullhet.

Regenerativt lantbruk är en utav de många lösningar som nämns i *Regeneration* (Hawkens, 2021). Även andra metoder som ofta används inom regenerativt lantbruk, såsom kompostering, integrerad boskap, skogsodling och restorering av degraderad mark, räknas som separata lösningar som fått sina egna kapitel. Regenerativt lantbruk har en central roll i *Regeneration*-initiativet, vilket syns när Hawkens (2021) skriver att: ”Regenerative agriculture has become the archetype and template for regeneration in general” (s. 96) och vidare att: “Regenerative agriculture is at the heart of a regenerated society since it is the source of our food, nutrition, and wellbeing” (s. 99).

3. Problemformulering

Sett utifrån det större perspektivet kan regenerativt lantbruk finna sin roll som en utav alla nödvändiga och realiserbara lösningar på klimatkrisen och de andra globala problem som mänskligheten står inför. Det kan även hjälpa oss människor att hålla oss inom de planetära gränserna som jordbruket i dagsläget bidrar till att överskrida, till exempel biokemiska flöden, biologisk mångfald, färskvattenanvändning, klimatförändring och förändrad markanvändning (Breier m.fl., 2023; Gordon m.fl., 2021; Rockström m.fl., 2009). I *En jord för alla* sammanfattar de det på följande sätt: ”Jordbruket står inför en trefaldig utmaning: att producera mer, att producera hälsosam mat utan att förstöra planeten och att samtidigt bygga resilienta produktionssystem som är chocktåliga” (Rockström m.fl., 2023, s. 141).

De som får den avgörande rollen i att hantera denna trefaldiga utmaning blir de som i första hand har kontakt med jordbruket och marken: lantbrukarna. Att driva ett regenerativt lantbruk kan vara både fördelaktigt och svårt för jordbrukarna på ett personligt, politiskt och praktiskt plan (Cantrell m.fl., 2021; Gosnell m.fl., 2019). För att det regenerativa lantbruket faktiskt ska bli en sådan mångsidig lösning om *earth4all* och *regeneration* menar att det är, måste det bibehållas och spridas över världen så att den totala omfattningen ökas. Därför hänger mycket på om lantbrukarna väljer det regenerativa och lyckas driva sina verksamheter efter dess principer. Om de lyckas eller inte bedöms hänga på ett antal avgörande faktorer, varav de främsta finns på det personliga planet hos lantbrukaren - det vill säga dennes tankesätt, värderingar, kulturella föreställningar och världsbild (Gordon m.fl., 2021; Gosnell m.fl., 2019; Saunders, 2015). Gosnell m.fl. (2019) menar att det inte går att bibehålla de nya praktikerna som införts om det inte först skett en förändring i tankesättet. De menar dessutom att lantbrukarna måste känna det större syftet som finns med det regenerativa lantbruket.

3.1 Syfte och Forskningsfrågor

Syftet med studien utifrån ovanstående problemformulering är därför att undersöka hur och varför lantbrukare driver regenerativa lantbruk, samt vad det finns för förutsättningar och vilka av dem som kan förbättras för att regenerativt lantbruk ska kunna bibehållas och spridas. Perspektivet som valts för studien är lantbrukarnas egna, det är därmed dem själva som identifierar de möjligheter och utmaningar som finns med att driva ett regenerativt lantbruk i dagens politisk-ekonomiska system och det socio-kulturella landskap som finns i form av kulturella föreställningar och lantbrukaridentitet. Identiteten som lantbrukare kommer ifrån

normer, intentioner och erfarenheter lantbrukaren har, samt från de inbäddade betydelser som finns i praktikerna som utförs (Saunders, 2015). Därför avser studien att undersöka sambanden mellan regenerativa idéer/praktiker och lantbrukarens normer, värderingar och världsbild, samt de utmaningar som regenerativt lantbruk innebär. Utifrån uppsatsens syfte kommer följande frågor att användas för undersökningen:

1. Vilka praktiker, betydelser och tankesätt utmärker en lantbrukare som arbetar regenerativt?
2. Hur uppfattas och förstås dessa praktiker och tankesätt av lantbrukarna själva?
3. Vilka är de utmaningar respektive möjligheter som lantbrukarna upplever att det finns kring att driva regenerativt lantbruk?

3.2 Akademisk relevans

Studiens akademiska relevans kommer utifrån den teoretiska forskingslucka som finns inom regenerativt lantbruk enligt Burns (2021) som menar att det saknas forskning kring jordbrukarens intentioner, då forskningen ofta har ett biofysiskt perspektiv. Gosnell m.fl. (2019) menar även att det finns en lucka kring ”the processes by which farmers enters in to, navigate, and, importantly sustain the required paradigm shift in their approach to managing properties, farm businesses, and personal lives” (s. 1). Dessa processer menar de är viktiga att förstå, eftersom de ligger till grund för aktörernas beslutsfattande och hur de implementerar nya arbetssätt, vilket på längre sikt skapar en transformativ förändring av hela jordbrukssystemet. Forskningsluckan kring de sociala och idémässiga processerna framhåller även Breier, m.fl. (2023), eftersom dessa avgör om det är möjligt att öka omfattningen av regenerativa lantbruk.

Utifrån ett empiriskt perspektiv så kommer studien bidra med nya data från svenska regenerativa lantbruk och från de svenska lantbrukarna själva, som sedan bidrar till kunskap om det globala fenomenet som regenerativt lantbruk är. Relevansen inom ramen för globala studier utgår ifrån att regenerativt lantbruk kan hjälpa oss att skapa både hållbarare och rättvisare jordbrukssystem och livsmedelsproduktion. De kan bli ekologiskt hållbara genom att ha en positiv påverkan på miljö och ekosystem. En ekonomisk hållbarhet kan uppnås för lantbrukaren genom ökad lönsamhet och för samhället genom resiliens mot ekonomiska chocker. De kan bli socialt hållbara och mer rättvisa genom välbefinnande för lantbrukaren och en ökad och säker tillgång på hälsosamma livsmedel för människor världen över (Breier m.fl., 2023; Hawkens, 2021; Rockström m.fl. 2023).

4. Teori och tidigare forskning

Den tidigare forskningen av regenerativt lantbruk har mestadels berört några övergripande teman. För det första hur väl det fungerar som lösning - om det verkligen kan bidra till kolinlagring och restorering av planetära system (se till exempel Burns, 2021; Giller m.fl., 2021). För det andra hur det förhåller sig till hållbarhetsdiskursen - om det är mer transformativt och utmanar det nuvarande industriella-produktivist-paradigmet (Ikerd, 2021; Rhodes, 2017). För det tredje vad regenerativt lantbruk är och vilka praktiker som ingår – i förlängningen om dess definition och problematiken kring ett alltför odefinierat begrepp som kan ”kidnappas” av företag eller jordbruksorganisationer som vill använda det för egen vinning (se till exempel Gordon m.fl. 2021; Schreefel m.fl. 2020; Titonell m.fl. 2022).

Inom *earth4all* initiativet har det i skrivande stund publicerats tretton stycken såkallade *Deep-dive papers* som syftar till att undersöka de olika lösningarna inom initiativet närmare. En utav dessa tretton berör regenerativt lantbruk: *Regenerative agriculture for food security and ecological resilience: illustrating global biophysical and social spreading potentials* (Breier, m.fl., 2023). Artikeln har både ett biologiskt och ett socialt perspektiv. De analyserar såväl positiva effekter på jordekologin och avkastningen på grödor, som de djupgående sociala processer och dynamiken bakom att regenerativt lantbruk sprids. Dessutom undersöker de om det är möjligt för lantbrukare att ställa om till regenerativt lantbruk och vad som krävs för att en omställning till ett globalt regenerativt jordbrukssystem ska vara möjlig.

Det teoretiska ramverket som används i studien för analysen av materialet är delvis kopplat till tidigare forskning i ämnen. Gosnell m.fl. (2019) har undersökt processerna vid en omställning från konventionellt till regenerativt lantbruk utifrån erfarenheter från lantbrukare i Australien. De har identifierat vad de kallar för *zones of friction and traction* inom den personliga, politiska och praktiska sfären, med andra ord vad som utmanar eller underlättar omställningsprocessen. Jag har valt att översätta *zones of friction and traction* till friktionskrafter och dragningskrafter. I studien argumenterar Gosnell m.fl. (2019) för att en omställning till regenerativt lantbruk beror på icke-materiella och subjektivt uppfattade faktorer - värderingar, etik, sinnesrörelser, kultur och identitet – som sedan blir operativa och interagerar med nationella och globala processer. De menar därmed att omställningen är mer än att bara ta på sig en ”/.../ suite of ‘climate-smart’ mitigation and adaptation practices supported by technical innovation, policy, education, and outreach” (Gosnell m.fl., 2019, s. 1).

Deras intention är att studien ska kunna används till strategier som syftar till att möjliggöra en storskalig omställning till regenerativt lantbruk.

Det teoretiska ramverket kring friktions- och dragningskrafter är ursprungligen utvecklat av Head m.fl. (2013), som använde det för att förstå beteenden och praktiker i hushåll i förhållande till miljöpolicys. Syftet var att policyskapare ska få ökad förståelse för varför vissa tillvägagångssätt fungerar bättre än andra, samt att det inte alltid räcker med att informera, utan att en värderings-, kultur- och ekonomiförändring ibland måste till. Ramverket har sedan vidareutvecklats av Gosnells m.fl. (2019), som nämndes ovan, som har använt det för att förstå vad som underlättar och försvårar dels för omställningsprocessen till regenerativt lantbruk, dels för att nya tankesätt och praktiker blir bestående. Även i deras vidareutveckling är syftet att bidra till ökad förståelse för hur förändring kan gå till genom att ”identify potential points of intervention to assist change or, indeed, transformation” (s. 2). Även Bakker m.fl. (2023) har gjort en liknande studie i Nederländerna där de använder sig av ramverket utifrån Gosnell m.fl. (2019) vidareutveckling. Bakker m.fl. (2023) menar att ramverket “allows for seeing the role of the personal aspects of transformation, without losing sight of pressures and influences from the ‘outside’” (s. 687). De skriver att när friktions- och dragningskrafter identifierades kunde de förstå var och varför en omställning eller förändringen ägde rum, men det var även ett sätt att förstå lantbrukarens passioner för den typen av lantbruk de valt och vilka drivkrafter som låg bakom deras val.

Friktions- och dragningskrafterna består av ekonomiska, ekologiska, sociala, politiska och psykologiska faktorer. Friktionskrafterna innefattar tillvägagångssätt som motsätter sig hållbara resultat (Gosnell m.fl., 2019), i detta fall regenerativa mål eller praktiker - eller som direkt motverkar dem, med andra ord utmaningar, hinder eller begränsningar. Dragningskrafterna, i motsats till det föregående, är de som möjliggör eller underlättar för regenerativa mål eller praktiker. Det är när normer, materiella förutsättningar och dagliga rutiner är i samstämmighet med det regenerativa förhållningssättet. Dragningskrafter kan även förknippas med tillfällen då rutiner bryts upp, exempelvis genom en kris, då ens villkor och värderingar förändras eller när självreflektion leder till nya insikter.

Förutom det ovanstående ramverket, används modeller och begrepp från Hopwood m.fl. (2005) för att förstå hur regenerativt lantbruk förhåller sig till konceptet hållbar utveckling. De har skapat en karta över olika synsätt på hållbar utveckling i syfte att få en tydligare förståelse för de många olika tolkningarna av konceptet som finns till följd av att begreppet har en oklar och tvetydig definition.

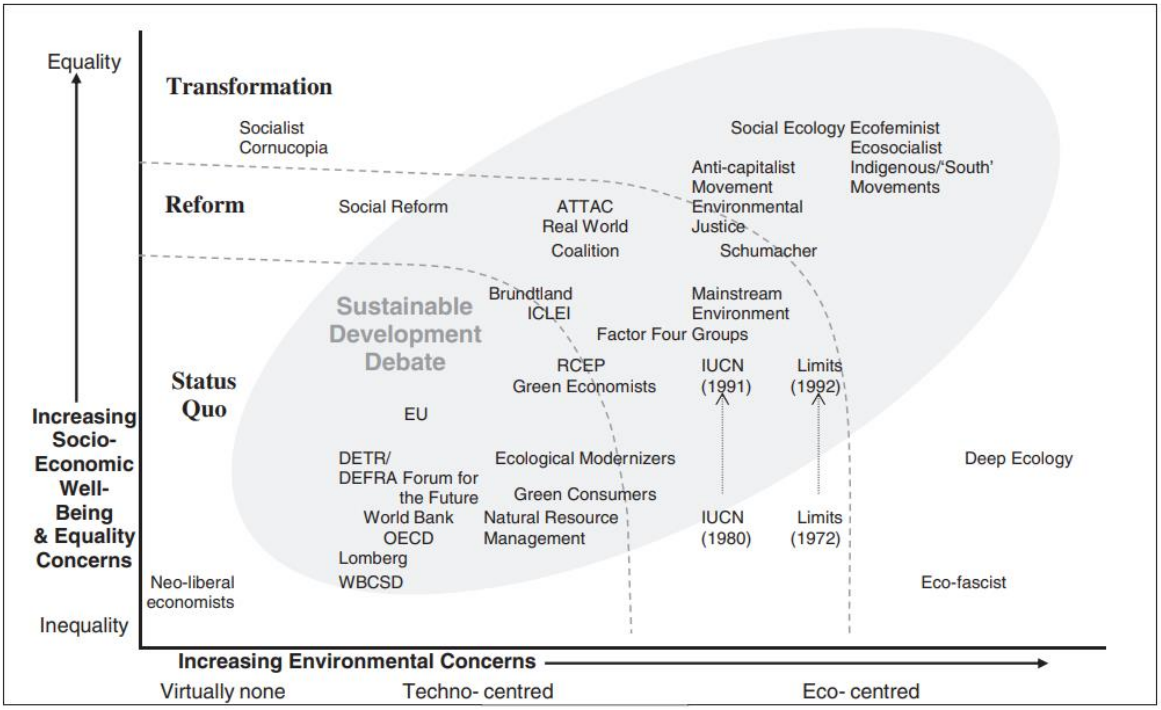

Figur 1: Kartan över hållbar utveckling med de tre grupperingarna status quo, reform och transformation.

Bildkälla: Hopwood m.fl., 2005

Hopwood m.fl. (2005) framhåller att kartan är ett brett och generaliserat sätt att se på de olika trender som finns inom hållbar utveckling och medger att den inte är skapad för någon precis kartläggning med exakta gränser. Klassificeringen av de tre grupperna av synsätt – *status quo*, *reform* och *transformation* - är därmed en förenkling och vissa aktörer som nämns på kartan kan ha flyttat på sig och kommer därför inte användas som referenspunkter för jämförelser med vart regenerativt lantbruk befinner sig på skalan. I stället kartläggs regenerativt lantbruk baserat på hur Hopwood m.fl. (2005) definierar de olika grupperna och vilka kännetecken de tillskrivs.

Kartan utgår från hur olika synsätt kombinerar miljörelaterade/ekologiska problem med socioekonomiska problem. På den miljörelaterade/ekologiska axeln bedöms miljöhänsyn och sträcker sig från ingen miljöhänsyn vidare till teknikcentrerad och slutligen till ekocentrerad. På den socioekonomiska axeln bedöms mänskligt välbefinnande och jämlikhet, där skalan sträcker sig från ojämlikhet till jämlikhet. Det grå området på kartan är de synsätt som Hopwood m.fl. (2005) menar kan räknas in i debatten om hållbar utveckling, eftersom de kombinerar socioekonomiska problem med ekologiska/miljörelaterade. Dessa delas sedan in i 3 grupper: *status quo*, *reform* och *transformation*. *Status quo* definieras utifrån att dess anhängare menar att det är tillräckligt med små förändringar inom dagens politisk-

ekonomiska system, då samhället i stort inte bör förändras i grunden, eftersom varken samhället eller miljön står inför oövervinneliga problem. Inom gruppen *reform* finns en övertygelse om växande problem, men inte i form av en kollaps i vare sig ekosystem eller sociala system. De tror att ursprunget till problemen inte finns i hur samhället är strukturerat och menar därför att det inte behövs fundamentala förändringar, istället beror problemen på obalanser eller brist på kunskap - och det är dessa som förändringarna bör bemöta. Gruppen *transformation* skiljer sig mycket från de två övriga. De menar att samhället som vi har idag är roten till de miljörelaterade och sociala problem som leder till kriser och möjligen även till en framtida kollaps, därför behövs det fundamentala förändringar av detta system och inte små förändringar inom det. Istället menar de att strukturerna och systemen först och främst måste prioritera mänskligt välbefinnande och ekologisk hållbarhet.

Hopwood m.fl. (2005) menar att vi inte ska kasta bort konceptet kring hållbar utveckling för att det är ett vagt definierat begrepp som rymmer många tolkningar, eftersom det fortfarande är ett användbart ramverk för att debattera framtiden för mänskligheten. De argumenterar för att *transformation* är avgörande, men att det dock inte alltid kan vara genomförbart med en gång.

5. Metod och material

5.1 Forskningsstrategi och ansats

En kvalitativ forskningsstrategi anses vara mest lämplig sett utifrån syftet, eftersom den typen av strategi bidrar till att skapa en förståelse av den sociala verkligheten utifrån hur deltagarna i en viss miljö uppfattar och tolkar den (Bryman, 2018). Trots att induktiv ansats är det vanligaste vid kvalitativ forskningsstrategi har snarare ett abduktivt tänkande användas. De deltagande personernas perspektiv är den empiriska utgångspunkten och den teoretiska förståelsen av det som studeras grundas därmed utifrån de innebörder, tankesätt och språk som utgör de deltagande personernas världsbild. Både kring forskningsfrågorna och intervjufrågorna (se bilaga 1) har frågeställningarna inte varit särskilt specifika, utan istället har det getts utrymme för flexibilitet och en öppenhet genom att låta forskningen till viss del vara ostrukturerad. Skälet till det är att en i förväg utformad uppfattning av den sociala verkligheten bör undvikas, eftersom det begränsar möjligheten att fånga den bild som de sociala aktörerna har och riskerar att bli en förvanskning av den sociala verkligheten (Bryman, 2018).

5.2 Datainsamling

Studien har geografiskt avgränsats till en svensk kontext. Lantbruken som bidragit till intervjustudien är därmed utspridda i Sverige, men majoriteten befinner sig i södra Sverige. Trots att regenerativt lantbruk är en global lösning som kan realiseras världen över, krävs ofta en lokal anpassning. Anpassningen är dels beroende av ekonomiska och politiska förutsättningar, dels av fysiska och biologiska förutsättningar som finns i det lokala klimatet (Breier m.fl., 2023).

För att hitta lantbrukare som beskriver sig själva som regenerativa har nyhetsartiklar och lantbrukarnas hemsidor eller facebooksidor använts. De första intervjupersonerna kontaktades genom en typ av annons i en sluten facebookgrupp för regenerativa lantbrukare i Norden. Efter att de första intervjuerna gjorts, rekommenderade intervjupersonerna mig att prata med folk som de kände och som de anser har mycket kunskap eller är aktiva i nätverket av lantbrukare. Därmed användes ett snöbollsurval (Bryman, 2018) för resten av intervjupersonerna. Även om den typen av urval gör att undersökningen inte kan ses som representativ för resten av populationen - och därför påverkar studiens generaliserbarhet - har den en fördel i att det öppnade möjligheter för att förstå relationen mellan lantbrukarna. Trots

att studien inte är generaliserbar - med andra ord att den externa validiteten är låg - kan den ändå bidra med en viktig inblick och förståelse för regenerativt lantbruk i Sverige och hur det är att arbeta som regenerativ lantbrukare. Studiens interna validitet är högre, eftersom jag fått en djup förståelse för den sociala verklighet som intervjupersonerna lever i, vilket gör att det funnits bra förutsättningar för en god överensstämmelse mellan materialet och de teoretiska idéer som jag utvecklat (Bryman, 2018).

Lantbrukarna som deltagit i studien är Oskar i 30-årsåldern, Lars, Henrik och Stefan som alla tre är i 50-årsåldern. Oskar och Henrik har varit lantbrukare innan, men Oskar började med regenerativt först på senare år medan Henrik har varit regenerativ i över 20 år. Stefan och Lars har jobbat inom andra branscher och haft industri- eller kontorsjobb tidigare och de båda började med det regenerativa 2018. Eftersom några av intervjupersonerna inte varit lantbrukare tidigare, innan de började med det regenerativa, så har det gjort att uppsatsens fokus inte hamnat på omställningsprocessen från ett konventionellt/industriellt jordbruk till det regenerativa, utan snarare har ett mer generellt perspektiv kring varför människor väljer att driva regenerativt lantbruk överlag.

Materialinsamlingen har gjorts genom fyra semistrukturerade intervjuer med varje lantbrukare, som varade i 1–1,5 timme. Förutom intervjuerna samlades materialet även in från öppna samtal och en utav intervjuerna började på en utav gårdarna i form av en rundtur, en så kallad *transect walk*, då Stefan berättar om deras arbetssätt. Dessutom gjordes en observation på en föreläsning som Lars höll i på folkhögskolekursen om regenerativt lantbruk. Föreläsningen var ett digitalt studiebesök på hans lantbruk, men jag var på plats med Lars, vilket möjliggjorde att jag kunde följa upp och ställa frågor till honom i pausen och efteråt. Han pratade om sina metoder, praktiker och tankesätt och visade mycket bilder från lantbruket på olika arbetssätt, utmaningar som funnits, hans lösningar och förändringar över tid. Då studerades även hur han interagerade med både lärare och kursdeltagare, de diskuterade kring utveckling, han svarade på frågor om verksamheten, bad om råd eller delade med sig av funderingar. Flera av lantbrukarna hänvisade även till sina hemsidor i intervjuerna som komplement till det som de berättade.

5.3 Kodning och analys av material

I analysen av intervjuerna har teman identifierats som intervjupersonerna lagt mycket vikt vid eller som upprepats av flera intervjupersoner, istället för att utgå från teorier för att bekräfta

dessa genom vad intervjupersonerna sagt. Detta val av analysmetod utgår ifrån Brymans (2018) poäng om att: ”inte tappa kontakten med den verklighet som upplevs av dem vars röster har stått för data” (s. 478). Denna metod blir även ett sätt att bemöta den ofta förekommande kritiken mot kvalitativa studier och analyser om att de baseras på osystematiska uppfattningar om vad som är betydelsefullt och varför ett tema eller område valts framför ett annat (Bryman, 2018). Genom att välja de teman som intervjupersonerna själva uttryckt är av stor vikt, blir dessa teman betydelsefulla för att intervjupersonerna har fått komma till tals. Kodning av materialet och framtagandet av teman har gjorts utifrån Ryan och Bernards (2003) tekniker. De menar att teman kommer både från datan och från forskarens förkunskap om studieområdet. Kodningen har gjorts på tre olika sätt: 1. repetitioner – när flera eller alla av lantbrukarna nämnt samma sak. 2. Utifrån ”indigenous categories” (Ryan & Bernard, 2003, s. 89) – begrepp som används av lantbrukarna på ett annat sätt än jag är van vid eller som är deras egna språk. 3. Likheter och skillnader – mellan hur de olika lantbrukarna uttryckte sig om samma saker. Då frågorna var öppna och intervjun flexibel lät jag intervjupersonerna prata fritt. Därmed var övergångarna mellan olika ämnen något de oftast skötte själva och därför har dessa övergångar varit utgångspunkterna för interaktioner mellan möjligheter och utmaningar som redovisas i analysen.

5.4 Etiska överväganden och min roll i studien

Ytterligare en kritik mot kvalitativa studier som ofta framförs är att forskaren skapar en alltför nära och personlig relation till undersökningspersonerna (Bryman, 2018). På så vis kan mina egna åsikter, uttryckssätt eller beteende påverka innehållet i intervjuerna genom att intervjupersonerna styr sina svar utifrån social önskvärdhet (Bryman, 2018). Att jag påverkar datainsamlingen har i möjligaste mån undvikits genom att behålla en distans och professionalitet till intervjupersonerna, samt att inte yttra åsikter eller mina egna idéer och tankar förrän efter att intervjuerna är gjorda, då i form av informella samtal.

De etiska överväganden som gjort i studien utifrån informations- och samtyckeskravet är att de deltagande personerna informerats grundligt om studiens syfte och hur data (intervjuerna) ska användas och eventuellt publiceras, för att undvika falska förespeglingar. Deltagande i intervjuerna har betts om med muntligt samtycke. Samtidigt informerades intervjupersonerna om att de kunde avbryta intervjun, välja att avstå från att svara på frågor eller dra tillbaka

samtycket även i efterhand. De ställdes även frågan om de ville läsa igenom transkriberingen eller det jag tagit med i uppsatsen innan den lämnas in.

Ytterligare ett viktigt etiskt övervägande för studien är om det kan inkräkta på intervjupersonernas privatliv, vilket det finns risk för eftersom ett lantbruk i många fall är både arbetsplats och hem samtidigt. Denna aspekt har stark koppling till samtyckeskravet, därför har samma principer använts för att inte kränka rätten till privatliv. Intervjupersonerna har därför fått avgöra platsen för intervjun, om de velat ha den digitalt, hemma hos sig eller på en offentlig plats (Bryman, 2018). Alla intervjupersonerna har anonymiserats genom att inte ta med namn, plats de bor eller verkar på eller andra personliga uppgifter. Namnen som används i uppsatsen är pseudonymer och intervjupersonerna heter egentligen något annat. Ibland har saker de sagt valts att inte tas med för att inte riskera att någon skulle kunna identifiera dem. Samtidigt är det ett slutet nätverk och många av dem känner varandra väl eller känner till varandra, vilket gjort det svårt att undvika identifieringsproblematiken helt och hållet.

6. Resultat och analys

Studiens resultat kommer redovisas i två delar. Första delen handlar om definitionen av regenerativt lantbruk som lantbrukarna har och vilka betydelser, tankesätt och världsbild som ligger bakom den. I den andra delen redovisas de olika utmaningar, hinder, motivationer och möjligheter som lantbrukarna identifierade i intervjuerna.

6.1 De regenerativa lantbrukarnas definition och begreppet *transformation*

Oskar som är i 30 årsåldern och varit lantbrukare även tidigare, nämner att regenerativt inte bara strävar efter att vara hållbart, utan fokus är att det ska vara återuppbyggande. Detta skriver de andra tre också under på. Det börjar med att fånga in kol i marken - med hjälp av betesdjur, svamplivet i jorden, hälsosam och välfungerade vegetation eller andra praktiker – och resulterar i en bättre jordhälsa och i längden en bättre värld. Stefan, som började med det regenerativa 2018, sätter ord på det genom att förklara att: ”Det börjar med allting under marken, till att innefatta allt över marken - även människan. Men det börjar alltid under jord. Att man ska återskapa jorden för att det ska hända någonting över markytan.” Det som sedan sker ”över markytan” räknas också in i det regenerativa av lantbrukarna. Hopwood m.fl. (2005) menar att en central del av hållbarhet är långsiktig ekologisk hållbarhet, vilket vi kan se att lantbrukarna menar är centralt även för det regenerativa. Vidare skriver Hopwood m.fl. (2005) om den vanligt använda modell över de tre delarna av hållbar utveckling – ekologisk, social och ekonomisk – som tre separata ringar som delvis är kopplade till varandra. De menar dock att innebörden av modellen blir att ringarna är oberoende av varandra (se fig. 2).

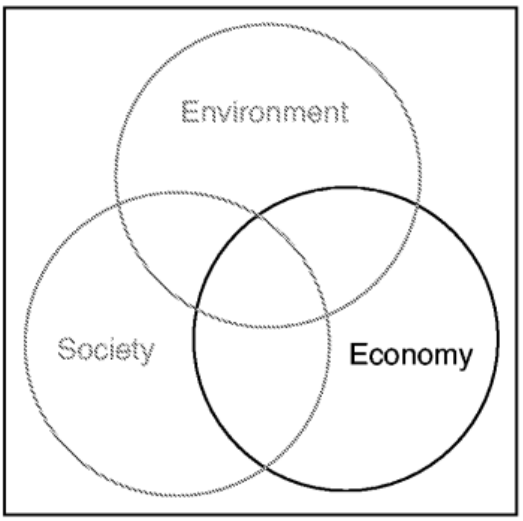

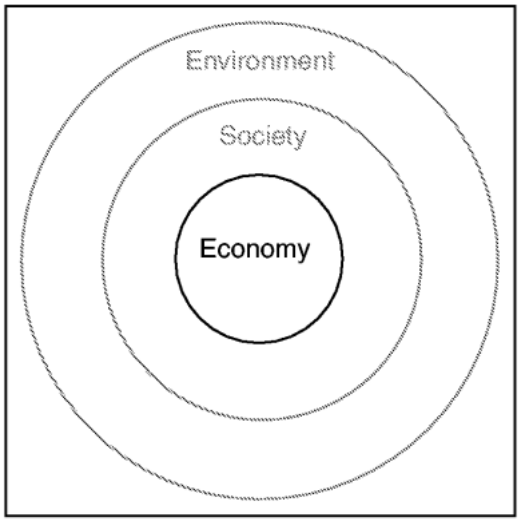

Figur 2: Den vanliga modellen med tre separata ringar *Figur 3: Modellen som Hopwood m.fl. (2005) förespråkar (bildkälla: Giddings m.fl., 2002.)*

Hopwood m.fl. (2005) menar att denna modell (Fig. 2) inte är representativ för verkligheten. I själva verket är mänskligheten beroende av miljön (på engelska *environment*) och samhället existerar därmed inom miljön och ekonomin existerar i sin tur inom samhället. Den senare modellen (se Fig. 3) med utgångspunkt i miljön – där allt börjar och är beroende av– kan jämföras med hur lantbrukarna pratar om att allt börjar i jorden. Det stämmer dessutom överens med tankesättet som Rockström m.fl. (2009), utgår ifrån när de utvecklade konceptet om planetära gränser och därmed även ett liv i *donuten* (Raworth, 2017) som *earth4all* initiativet menar att vi måste sträva efter (Rockström m.fl., 2023). I det tankesättet är vi medvetna om och utgår ifrån ett ekologiskt tak – de planetära gränserna – och bygger vårt samhälle inom dessa gränser. Samtidigt existerar vårt ekonomiska operativsystem inom samhället och finns till för att alla ska hålla sig ovanför vårt sociala golv – de sociala fundament som krävs för ett värdigt och hälsosamt liv. Det regenerativa har fått in detta tankesätt då de resonerar om att allt börjar i jorden – vilket utgör en del av det ekologiska taket enligt Raworth (2017). Sedan fortsätter de vidare till människan och hur vi skapar en bättre värld ”ovanför markytan” – vilket kan ses som att de syftar på hur samhället befinner sig innanför miljön (på engelska *the Environment*, se Fig. 3). Översatt till Raworths modell (2017) motsvarar det alltså det sociala golvet och *donuten* i sig (se Fig. 4).

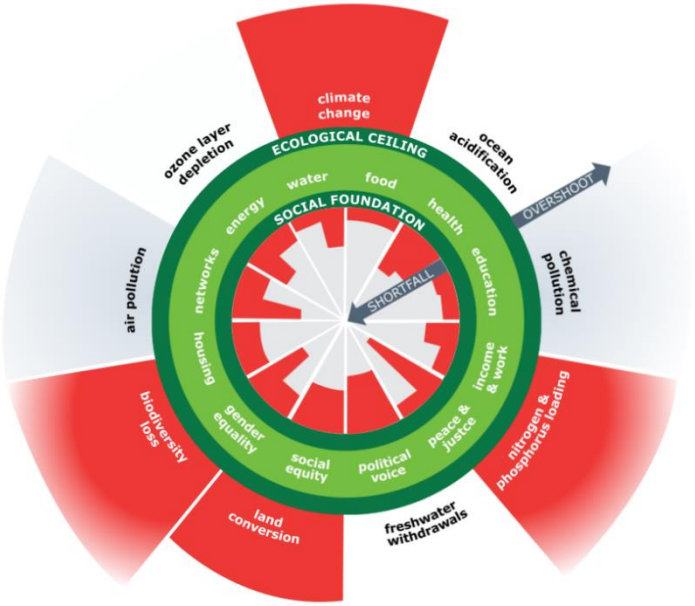

Figur 4: Kate Raworths Donutmodell
Bildkälla: Raworth, u.å. https://www.kateraworth.com/doughnut/

Det finns flera sätt som regenerativt lantbruk är holistiskt hållbart på, påpekar informanterna. Lars menar att det regenerativa ger en robust och lönsam matproduktion. Oskar anser att det är bra för både ekonomi, natur och bonde. Samtidigt nämner flera av dem att ett regenerativt lantbruk blir resilient per automatik, vilket innebär att det är motståndskraftigt mot yttre chocker och kriser. Oskar ger som exempel att de inte är lika beroende av drivmedel från fossila bränslen, såsom diesel, eller konstgjort kväve som måste importeras: ”Är det väldigt svårt att få fatt i drivmedel så kommer vi klara det till stor del ändå. Jag kan tycka att det är ganska viktigt i en orolig värld.” Han menar att vi inte kan fortsätta att gå vidare på en väg där vi är beroende av omvärlden och ställer frågan: ” Varför ska man använda sig av olja och kväve när man kan göra det så bra ändå?”. Lars förklarar att en hälsosam jord i sig är resilient tack vare att den har ett levande mikroliv med bakterier som samspelar med växterna och på så vis ger dem näring. Dessutom blir en hälsosam planta som får i sig allt den behöver motståndskraftig mot både skadedjur och sjukdomar.

6.1.1 En ny relation till naturen skapar nya arbetssätt och en annan roll för lantbrukaren

Under en lång tid har naturen setts som extern för mänskligheten, något som vi kan utnyttja för resurser. Relationen mellan människa och natur har därmed varit präglad av synsätt som utgår från människans dominans över naturen. Ett synsätt som också innefattar att vi inte anser oss beroende av naturen eller behöver dess hjälp för att lösa problem. Problemen anses utifrån detta synsätt kunna lösas enbart med hjälp av mänsklig kunskap och teknologi (Hopwood m.fl., 2005). Tankesättet inom regenerativt lantbruk är tvärt emot ovanstående: synen på naturen är här istället att vi är i en ytterst intim relation med den då vi tillsammans utgör en gemenskap. Därför är det även naturen som är vår hjälp och där vi bör leta efter lösningar på problem, inte bara på de miljömässiga, utan informanterna menar att det även gäller de existentiella och psykologiska problemen hos oss själva. Denna holistiska relation med naturen blir tydlig när lantbrukarna berättar om definitionen av regenerativt lantbruk. Definitionen som alla fyra lantbrukare nämnde på något sätt var att ”nå högsta tänkbara vitalitet i ekosystemen”, men vad detta ’högsta’ är vet dem inte riktigt, eftersom det aldrig har fastställts hur vitala ekosystemen faktiskt kan bli med människans hjälp. De resonerar särskilt kring människan som en del i det regenerativa förhållningssättet. De menar att vi är en del av naturen och har vår plats i den. Henrik beskriver det såhär:

> Den definition vi har är att möjliggöra den största möjliga och tänkbara vitalitet i ekosystemet genom att tillfredsställa mänskliga behov. Bakom den definitionen så

> ligger det en världsbild, en uppfattning om att vi människor är nödvändiga för att kunna uppnå högsta tänkbara vitalitet. Naturen skapar denna vitalitet själv, men med oss människor kan den bli mer. Alltså är vi inget onödigt ont per definition, utan tillsammans med regenerativt lantbruk kan vi känna att vi är bra för naturen.

I citatet ovan ser vi hur en slags symbios eller ett mer jämlikt samspel mellan natur och människa är en förutsättning. Vi behöver varandra för att nå vår fulla potential och därmed omkullkastas tanken om människans dominans över naturen som så länge fått råda. Även Stefan beskriver relationen mellan människa och natur, men kopplar den också vidare till människors välmående:

> Vi kommer inte av naturen, utan vi är en del av naturen på något sätt. Det är inte förrän vi känner oss som en del av naturen som vi kommer att må bra tror jag. Ju mer vi kopplar oss ifrån den, ju sämre mår vi nog psykiskt och på många andra olika sätt.

Henrik instämmer här om relationen med naturen och att vårt välmående är beroende av den. Dessutom tar han det ett steg vidare och beskriver relationen som en gemenskap:

> Gemenskap är en förutsättning för det regenerativa. Gemenskap är ju även människors relation till naturen, till ekosystemen. Som det är just nu så är det nuvarande systemet konstruerat så att det skiljer människor från naturen. Man känner sig skild från naturen, alienerad - och även från varandra, så att man blir ganska olycklig. Men det är en förutsättning att ha en relation till naturen.

Hopwood m.fl. (2005) skriver som nämnt ovan att människans synsätt varit dominans över naturen, men Henrik tar det ett steg längre. Han säger att systemet är den som är skyldig till alienationen, vilket innebär att han distanserar sig från ett icke-regenerativt synsätt. Istället placerar han sig själv emot det äldre systemet som skiljt människa från natur. För honom är det därmed redan en verklighet att vi ingår i en gemenskap med naturen och har en relation till den, snarare än ett nytt tankesätt som han tagit till sig. Utifrån kartan över hållbar utvecklig (Hopwood m.fl., 2005) är detta ett tydligt kännetecken för gruppen *Transformation*, som återfinns i kartans övre högre hörn (se Fig. 1). Dessutom tyder hans formulering och ordvalet ”system” på att han ser problemet som rotat i dagens samhälle, ett annat tydligt kännetecken för de som förordar *Transformation*.

Relationen mellan människa och natur handlar även om att lära av naturen och arbeta på samma sätt som den gör. Gosnell m.fl. (2019) menar att tidigare har lantbruket setts som separat från naturen. Naturen har setts som bakgrunden medan lantbruket är en avgränsad enhet som enbart styrs av mänskligt agerande. I själva verket menar de att det finns en otalig mängd av sammanflätade interaktioner med naturen som påverkar dels lantbrukarens identitet, dels lantbrukarens relation till marken, lantbruket, grödorna och djuren. Inom det regenerativa – och även andra typer av klimatvänligt jordbruk – finns istället ett relationellt holistiskt synsätt som uppmärksammar interaktionerna, deras påverkan och de många aktörer som bidrar till dem – både mänskliga och ickemänskliga. Istället för att se lantbruket som en avgränsad enhet, innebär det relationella synsättet att lantbruket ses som ett resultat av de olika processer som interaktionerna utgör, något som dessutom är i ständig förändring.

Det relationella synsättet som beskrivs ovan syns i hur lantbrukarna beskriver sina arbetssätt och metoder. Till exempel menar Henrik att ”Det är ju hela idén med det här regenerativa: att det är samarbete och inte konkurrens”. Han fortsätter förklara: ”Det blir som att det är ingen tävlan. Naturen har så att säga arbetat så här alltid, visst finns det konkurrens, men så finns det framför allt samarbete”. När informanterna beskriver hur de jobbar försöker de i mångt och mycket få sina lantbruk att efterlikna naturen, naturliga ekosystem och processerna som sker i dem. Ett exempel är att flytta korna så att de rör sig på samma sätt som bison gjorde på de stora slätterna i Amerika eller som mammuthjordarna gjorde här i norr för länge sedan – intensivt på små ytor som sedan lämnas att växt upp igen under en längre tid. Gräset som korna trampar ner skyddar jorden från att torka ut, samtidigt som korna bidrar med gödsel som sätter fart på mikrolivet. På så vis skapas mer jord samtidigt som gräset så småningom växer tillbaka och blir längre och frodigare än det var innan. Metoden kallas för adaptiv betesförvaltning.

Informanterna jobbar även med naturen då de ökar vegetationen genom att plantera träd i hagarna eller odlingarna, för att locka till sig regn till ett annars torrt område med stundvis lite nederbörd. Alla understryker att biologisk mångfald är en utav de viktigaste faktorerna för att lyckas. De försöker hela tiden prioritera mångfalden, eftersom de menar att det är så det ser ut i naturen. Därför måste träd, odlingar, betesdjur och betesmarker kombineras och samverka – de bidrar alla med något till helheten. Alla dessa arbetssätt och metoder visar på lantbrukets roll utifrån det relationella synsättet – lantbruket är inte avskild enhet, utan tvärt om. Både de

mänskliga aktörerna – lantbrukarna – och de icke-mänskliga aktörerna – växter, djur och mikrolivet i jorden – formar lantbruket genom sina interaktioner med det och med varandra.

Gosnell m.fl. (2019) fann i sin studie att det relationella synsättet i kombination med nya arbetssätt tillsammans med naturen gjorde att rollen som lantbrukare fick omdefinieras och tonas ner: ”This meant relinquishing a masculine approach to farming based around control, simplification, and domination of nature and embracing a more nurturing management style in which the farmer is decentered. ” (Gosnell m.fl., 2019, s. 8). Detta var något som de intervjuade lantbrukarna instämde i. Deras definition: ”Att möjliggöra högsta tänkbara vitalitet i ekosystemen, genom att tillfredsställa mänskliga behov”, innebär att det som Gosnell m.fl. (2019) beskriver redan har skett för de regenerativa lantbrukarna här i Sverige: rollen som lantbrukare har omdefinierats. I formuleringen om att ”möjliggöra” finns inga betydelser som kan kopplas till vare sig kontroll eller dominans. Då de lämnar plats för öppenhet i och med ”högsta möjliga”, blir det inte heller någon förenkling, utan de strävar efter att ta hänsyn till naturens komplexitet. Ingenstans i definitionen nämns lantbrukaren, vilket tyder på att lantbrukarens roll i det hela har decentraliserats. Dessutom finns en mer vårdande förvaltning, vilket syns dels i att de nämner ekosystemen och att dessa ska vara vitala som den centrala delen, dels i att mänskliga behov ska tillfredsställas.

6.1.2 Ett lantbruk för lantbrukarens välbefinnande: ett friare och meningsfullare liv

Alla lantbrukarna berättar att de inte var nöjda med det liv de hade innan. Oskar, som var lantbrukare även innan, berättar att ”på många sätt så kan man säga att jag inte orkade hålla på med det vi höll på med förr”. Han säger att det beror på att det var en utmaning, men inte en rolig sådan utan mer hysterisk, stökig och plågsam. Lars jobbade inte inom lantbruk tidigare, utan har jobbat på fabrikskontor i många år och menar att ”dit vill jag till varje pris inte tillbaka, alltså så meningslöst liv jämför med det jag gör nu”. Stefan har inte heller varit lantbrukare innan och som ung jobbade han på en industri och senare som ingenjör, men det förändrades en vacker dag:

> Jag sa upp mig från min fasta tjänst som ingenjör 2014 när jag satt inne och tittade ut på en blå himmel. Jag kunde ju varit i den egna skogen och jobbat idag egentligen, men jag hade inte den valmöjligheten för jag var ju tvungen att vara där [på arbetsplatsen] och utföra den arbetsuppgiften då.

Från vad de berättar identifieras känslor som stress, olust, meningslöshet eller en upplevelse av att sitta fast eller inte ha frihet att göra vad de vill. Gosnell m.fl. (2019) menar att det är sådana känslor i kombination med någon form av kris – till exempel ekonomisk, miljörelaterad eller psykologisk - som tillslut driver lantbrukarna till att söka efter något annat sätt att försörja sig på eller driva sina verksamheter. Även om de fyra lantbrukarna inte nämner någon kris eller händelse, överensstämmer det med att de sökte sig till helt andra sätt att leva. Oskar förklarar varför han kom in på det regenerativa och säger att det är ”roligt och inte en plåga”. Dessutom menar han att ”detta [det regenerativa lantbruket] var så mycket mer spännande. Hade det inte varit för det hade jag nog inte varit bonde idag tror jag”. Det Oskar berättar tyder på att det regenerativa fungerade som ett alternativ till hur yrket som lantbrukare vanligen ser ut, något som dessutom fick honom att fortsätta med yrket i en annan form, istället för att ge upp det.

Hopwood m.fl. (2005) menar att skapandet av hållbara sätt att försörja sig på och ”well-being rather than well-having” (s. 38) är två av de aspekter som måste vara det centrala i begreppet hållbar utveckling. De två aspekterna kan vi se när lantbrukarna beskriver hur deras liv med det regenerativa lantbruket förändrats, jämfört med innan. Numera är de överens om att de har ett liv av personlig utveckling som är fullt av variation, som känns skönt och framför allt meningsfullt. Lars beskriver: ”Det är helt enkelt meningsfullt och intressant och spännande och det ger oss vår mat”. De positiva känslorna tyder på välbefinnande, men han nämner även att det regenerativa numera är hans försörjning, vilket ytterligare förstärker hans positiva erfarenheter.

Flera tecken på välbefinnande finns i hur lantbrukarna beskriver deras arbete som fullt av variation och som något de egentligen inte känner att de behöver ta semester ifrån. När jag frågar Stefan om vad som är det bästa med att vara regenerativ lantbrukare pratar han just om variationen:

> Att inte göra en sak. Det är otvetydigt, man gör inte en sak hela tiden utan det är en mångfald där också. Jag gillar mångfald jag. Det är ju även med säsonger på året, att man inte behöver göra samma sak över ett helt år. Det kanske är mer intensivt arbete det ljusa sommarhalvåret och vinterhalvåret går man ner i dvala och gör andra saker.

I citatet pratar Stefan om mångfalden. Inom det regenerativa är det därmed inte bara en biologisk mångfald, utan likaväl en mångfald i sysslor och arbete. Mångfalden ihop med möjligheten att jobba mer ena halvan av året och mindre den andra tyder på att det finns en

hållbarhet i yrket, det finns en given period för återhämtning och vila. Att göra många olika saker upplevs som bra för välbefinnandet, vilket Oskar sätter ord på när han med pratar om variationen som något utav det bästa med lantbrukaryrket. Han förklarar:

> Sen tycker jag att jag har ett väldigt bra liv. /…/ Ena dagen så gör man intervjuer [för nyhetsartiklar] och nästa dag så sitter man i traktorn och nästa planerar man vad man ska göra, så jag tycker egentligen att det är ett väldigt skönt liv. Sen tror jag att vi måste sikta på att få in lite mer semester, men det är inte så enkelt, det är svårt att komma ifrån och jag känner någonstans att detta inte är ett liv som jag tvunget vill ta semester ifrån.

När Lars får samma fråga, vad som är det bästa med att vara regenerativ lantbrukare, svarar han liknande som de andra och poängterar att det handlar om att ingå i något större:

> Det bästa? Ja men det är ju väldigt fritt liv, att vara ute och leva eller försöka vara en del utav ekosystemet. För det är ju det som det handlar om det regenerativa, verkligen. Att försöka vitalisera ekosystemet och försöka få ökad mångfald, det är väl, väldigt bra. Även om det är väldigt mycket arbete så får man lite mer avslappnad syn på livet kanske. Jag jobbar ju mer än de flesta, men samtidigt så är jag inte alls lika stressad som dem som sitter på ett kontor och längtar till semestern.

Det som Lars tillägger - om att vara en del av ekosystemet och bidra till ökad mångfald - tyder också på att det regenerativa förhållningssättet uppfyller en annan viktig aspekt av hållbarhet som Hopwood m.fl. (2005) menar är central: ett långsiktigt ekologiskt tänkande.

Utifrån vad lantbrukarna berättar ökar förståelsen för att det är ett fritt liv som de känner sig nöjda med, vilket kan tyda på att detta sätt att utöva lantbrukaryrket kan leda till existentiell hälsa. Det gör att det finns energi för att fortsätta, trots att det är ett arbetsintensivt yrke. Meningsfullheten, friheten, variationen som lantbrukarna berättar om, i kombination med deras samspel och relation med naturen skapar den typ av holistiskt välbefinnande som Hopwood m.fl. (2005) förespråkar. Denna typ av välbefinnande beror inte på ekonomisk tillväxt, genom ökad global handel och fler industrier, utan på ett liv i ett rättvist och jämlikt samhälle som bygger på samspel med miljön/ekologin (på engelska *the environment*). Även Breier m.fl. (2023) har i sin studie upptäckt att både de som praktiserar regenerativt lantbruk och de som forskar kring ämnet, tillskriver en social dimension till det regenerativa förhållningssättet. De menar alltså att det mer holistiska synsättet på det regenerativa lantbruket inkluderar inte bara marken och jorden i regenereringsprocessen, utan även de

sociala aspekterna av lantbruket, exempelvis goda livsvillkor, sociala relationer, stabila inkomster och att återbygga relationen med naturen. Utifrån vad lantbrukarna som intervjuats i denna studie säger och vad Breier m.fl. (2023) skriver förstår vi att det regenerativa lantbruket även inkluderar social hållbarhet.

6.2 Dynamiken mellan friktionskrafter och dragningskrafter: Utmaningar, hinder, möjligheter och motivation

Några av de utmaningar, hinder, möjligheter och den motivation som identifierades i intervjuerna och samtalen med lantbrukarna utgör betydande friktions- eller dragningskrafter. Både Head m.fl. (2013) och Gosnell m.fl. (2019) betonar vikten av att studera hur de olika friktionskrafterna och dragningskrafterna interagerar med varandra för att förstå vad som fungerar bra och vad som behöver förbättras för att regenerativt lantbruk ska kunna bestå och spridas eller skalas upp. Därför kommer resultatet från studien fokusera på integrationen mellan dem.

6.2.1 Regenerativa metoder möter ekologiska utmaningar

En av utmaningarna med att jobba tillsammans med naturen och utifrån ekosystemprocesser är att de är väldigt komplexa. Det är många faktorer lantbrukaren måste ta hänsyn till, vilket gör att det kan vara svårt att förstå vad som är fel när något inte går som det är tänkt. Det här skapar en friktionskraft, eftersom det regenerativa lantbruket inte tillåter att ta enkla icke-regenerativa vägar i form av bekämpningsmedel, konstgödsel eller andra metoder som är vanliga i industriellt jordbruk. Stefan berättar att de aldrig riktigt kan tro att de har förstått naturen och hur den beter sig. För när de har förstått hur en process fungerar så förändras något och naturen gör på ett annat sätt. Därför menar han att vi människor måste tänka på påverkan vi har på naturen och inse att vi inte alltid vet vad våra handlingar – oavsett om de är små eller stora - får för slutgiltiga resultat:

> När människan påverkar naturen på ett felaktigt sätt, vi vet inte vad det har för compounding effects [förstärkningseffekter]. Jag tänker på den där vaggan [Newtons vagga]: om man släpper en kula - vi vet att vi släpper den kulan - men vi har ingen aning om vad vi träffar för andra kulor eller vad det blir för effekt på andra sidan. Vi kan bara se några kulor och vet att det kommer att röra sig lite, men vi har ingen aning om hur det sticker iväg långt borta.

Utifrån det som Stefan säger blir det tydligt att den här friktionskraften även innefattar att våga släppa kontrollen över naturen, något som Gosnell m.fl. (2019) menar har funnits tidigare i lantbruket. Friktionskraften innebär även att det finns ett behov av att vara ödmjuk inför att det inte går att förstå och kunna allt om naturens komplexitet eller förstärkningseffekterna av ens påverkan på den. Det kan vara svårt, eftersom det innebär att lantbrukarna får rannsaka sina tidigare tankesätt och praktiker och därmed ibland kassera tidigare kunskaper som de har.

Lars berättar även att jobba med naturen kan vara svårt på ett annat sätt: när det gäller klimat och väderförhållanden. För honom och andra lantbrukare där han bor har varma somrar med lite regn gjort att de fått problem med torka. Att det dessutom finns många öppna marker med lite vegetation gör att vinden ”ligger på som en hårtork” och bidrar ytterligare till torkan. Att komma underfund med hur han ska överkomma torkan, och kanske till och med kunna motverka den, menar han är en utav de utmaningar han jobbar mest med.

Denna typ av friktionskrafter drabbar alla lantbrukare, inte bara de regenerativa, men här kommer det regenerativa med dragningskrafter i form av de metoder och arbetssätt som finns för att bemöta väder- och klimatutmaningar. Lars har bemött dem genom att han har planterat trädrader i betesmarkerna, så kallat skogsbete eller *silvopasture*, som stoppar upp vindarna och ger skugga till jorden. Han har även använt sig av *keyline design* som är en metod för att utnyttja vattnets flöde och sprida ut det över marken innan det når tillbaka till sin naturliga avrinningsplats. På så sätt slipper man bevattna själv, samtidigt som man undviker torka på markerna, säger han.

Genom metoderna blir de regenerativa lantbruken resilienta mot klimatförändringar och extremt väder, vilket är en dragningskraft som inte bara motiverar de regenerativa lantbrukarna att fortsätta med det de gör, utan även kan motivera andra lantbrukare att testa regenerativa metoder. I detta sammanhang menar Head m.fl. (2013) att det är viktigt att förstärka dragningskraften som redan finns där, eftersom en del av syftet med att identifiera dragningskrafter är att bibehålla eller förstärka praktiker som redan fungerar. Vidare skriver dem att det finns ”considerable policy value in letting people know they are already making a difference” (Head m.fl., 2013, s. 359). De menar alltså att policys inte alltid behöver ha som syfte att förändra beteenden – istället kan de uppmuntra de som redan fungerar.

6.2.2 Praktiska lösningar för praktiska begränsningar: Ekonomisk press, markarrenden och lönsamhet

Ekonomin inom lantbruk är en stor utmaning, eftersom det är dyrt att äga mark och många har stora lån som kräver att det finns en långsiktig ekonomisk plan. Oskar berättar att det finns en viss stress över att få ner sina skulder, vilket även innebär att lantbrukaren ibland får kompromissa med sina mål.

> Vissa saker så där med ekonomi det sker ju lite på impuls också. När det kommer ett bra tillfälle så är det svårt att säga nej. Då får man ibland köpa på sig någonting som underlättar ens vardag eller kanske inte är helt i linje med ens kontext med hur man vill forma världen eller så, men för att få det till och hålla så är man tvungen till att ta någon liten omväg för att komma till sitt mål. Jag tycker inte jag ser det som en förlust utan jag ser det mer som någonting som gör att man fortfarande håller sig stående, att man inte kör i gropen. Så att man får nog revidera lite för att hålla uppe styrfarten.

Han kan alltså tillfälligt behöva frångå de regenerativa metoderna – som är målen - för att det inte går ihop med det ekonomiska läget eller hans ekonomiska plan. Från det Oskar berättar kan vi förstå att ekonomiska begränsningar kan utgöra väsentliga friktionskrafter både för de lantbrukare som redan är regenerativa och för de som funderar på att bli det.

I brist på andra sätt att få hjälp med friktionskraften, har de regenerativa lantbrukarna fått hitta egna lösningar och på så vis lyckats vända friktionskraften till en dragningskraft. En av de praktiska lösningar som underlättar för lantbrukarna att fortsätta driva det regenerativa lantbruket är att arrendera mark, så att de inte alltid måste äga den själv. Oskar berättar:

> Förut så var jag rätt så noga med att jag ville äga all mark vi höll på med, men nu känns det som att det blir för tufft att äga för att det är en ekonomisk formel som är svår. Det är svårt med mycket lån om man säger så och då känner jag att ett skäligt eller billigt arrende egentligen är smartare för det gör att man kan utvecklas på ett helt annat sätt.

Det finns alltså ekonomiska lösningar som kan underlätta den ekonomiska stressen inom lantbruket. Även Stefan pratar om att arrendera mark som en bra möjlighet, vilket han gör tillsammans med tio andra personer i deras ekonomiska förening. Förutom att föreningen arrenderar mark ihop, blir det även ett sätt att dela på arbetsbördan, få in fler kompetenser och kunna bredda verksamheten. Dessutom kan det bli bra samarbeten med markägaren. Det berättar även Henrik som har varit med om att markägare säger till honom själv eller till hans

kollegor att ”ni kan få vara på min mark med” när de sett resultaten av den adaptiva betesförvaltningen - hur gräset blivit högre och frodigare än det var innan tack vare korna. Oskar menar att med markarrenden blir verksamheten flexibel och stressfri, eftersom det går lätt att flytta om det inte är något som fungerar. Det krävs inte heller några dyra investeringar. Oskar fortsätter att berätta att sedan de började jobba på det här sättet har verksamheten gått bra och de har kunnat gå med vinst flera år i rad.

Lars menar dock att det inte bara är genom att arrendera mark som regenerativt lantbruk kan bli ekonomiskt lönsamt. ”De här regenerativa metoderna är ju billiga, så att det finns en möjlighet, väldiga möjligheter, att faktiskt tjäna mer pengar genom att vitalisera ekosystemet”. Han fortsätter att förklara varför det kan vara så avgörande för om det regenerativa lantbruket kommer öka i skala världen över eller inte: ”Det är många som tror att det kommer vara den stora grejen, inte politiska beslut, inte konsumenttryck, utan att det är bättre lönsamhet för bonden”. Sättet som den ekonomiska lönsamheten diskuteras av Lars är tecken på att den kan ses som en dragningskraft. Även om lantbrukarna hittar sätt att lösa sina ekonomiska problem, är det dock inte alla som har samma förutsättningar eller möjligheter.

Friktionskraften kring ekonomin som identifierades av det som Oskar berättade skriver även Breier m.fl. (2023) om. De menar att lantbruk ofta inte är en stabil inkomst på grund av ostabila marknader för deras produkter och höga kostnader för inputs såsom konstgödsel. Till följd av detta är de ofta beroende av subventioner från staten. Vidare skriver dem att de ekonomiska barriärer som finns – men även andra utmaningar såsom klimatförhållanden eller den allmänna opinionen - måste tas med i beräkningarna för det regenerativa lantbrukets möjligheter att spridas. Därför menar dem att ansvaret för omställningen inte enbart kan ligga på lantbrukarens axlar. Även institutioner, företag, individuella aktörer och politiker måste tillsammans ta ansvaret för att stötta omställningsprocesserna (Breier m.fl., 2023). Således utgör denna ekonomiska friktionskraft en lucka som utomstående aktörer så som policyskapare, politiker, ekonomer eller företag kan fylla genom att förbättra förutsättningarna. Utifrån vad Lars och de andra lantbrukarna diskuterat och vad Breier m.fl. (2023) skriver förstår vi att det regenerativa metoderna kan skapa en ny lönsamhet och mindre beroende av utomstående inputs, vilket kan bemöta många av de ekonomiska utmaningar som lantbruket står inför idag. På så sätt inkluderar det regenerativa lantbruket även en ekonomisk hållbarhet.

6.2.3 Kundcertifiering istället för Kravcertifiering - digital teknik och turism för att överkomma regleringar som hindrar och göra konsumenten till medproducent

Lantbrukarna nämner att myndigheter och politiska eller akademiska institutioner ibland kan bidra med både hinder och utmaningar. Några av sätten som de nämner är genom regleringar och certifieringar. Stefan anser att regelverken försöker täcka in det mesta och tvingas bli generella, vilket ofta leder till att det blir enkelriktat och saknar en mångfald. Han menar att precis som det bör finnas en biologisk mångfald i naturen bör det även finnas en mångfald när det kommer till beslutsfattande, men den går inte att få in i regelverken, säger han. Det kan skapa begränsningar för lantbruket och likadant är det med certifieringar som har krav som måste uppfyllas. Stefan berättar:

> Krav, då har du riktlinjer att förhålla dig till. Det vi vet med Krav är att vi håller i alla fall en miniminivå. Jag behöver inte vara bättre än så här för att ha en Kravstämpel så kan jag sälja med en miljöstämpel. När jag går till affären och köper det som är Kravmärkt eller ekologiskt då tror jag som konsument att: ’det här det är riktigt bra’, men det enda jag vet är att det håller en lägstanivå åtminstone. Medan den kommunikationen som vi vill ha det är att vi tar ett par steg till. Kravriktlinjerna sätter ibland begränsningar på hur man vill göra. Har man höns så ska man ha ett antal tuppar i besättningen för att det ska vara naturligt och det kan man ju tycka är rimligt på ett sätt. Men vi har provat tuppar och det har inte fungerat något vidare egentligen. Så vi har valt att inte Kravcertifiera oss för att kunna vara flexibla i hur vi gör och göra det som känns rätt.

Från det Stefan berättar syns tydligt hur han inte bara kritiserar det certifieringssystem som Krav är en del av, men även har hittat sin alternativa lösning för att konsumenterna ändå ska få veta att maten är producerat på ett bra sätt. Den digitala tekniken har skapat möjligheter att vara transparent mot kunderna, något som Stefan lägger stor vikt vid. På lantbruket använder de sig av Instagram, Facebook och Youtube för att kommunicera med sina kunder och visa hur de faktiskt arbetar och hur det går till när de producerar maten som kunderna sedan ska köpa. ”Vi vill inte vara Kravcertifierade, vi vill ju vara konsumentcertifierade. Att de ska veta hur det är hos oss” säger han. Samtidigt stärker det den direkta kontakten mellan producent och konsument och de får helt enkelt en närmare kontakt med lantbruket. Han fortsätter att berätta om responsen de får från kunderna:

> Det märker vi när vi säljer på reko-ring, då kan de ju ställa frågan ’hur gick det nu med det här?’ och det kan vara saker som har hänt samma dag. Så de har full koll på vad vi gör genom de kanalerna. De läser och hänger med.

Henrik har också en metod för att uppnå samma sak, en närmare kontakt mellan bonde och konsument, nämligen turism. Han menar att genom turism kan han nå människor som vanligtvis inte har någon kontakt med lantbruket, som kanske bor mitt i storstaden och knappt känner till att det finns en matproduktion utom den som livsmedelsindustrin står för. När de inte bara får se den andra typ av produktion, utan även uppleva och smaka på den, så får de upp ögonen för något nytt. På så sätt kan det öppna för en gemenskap mellan konsument och bonde. Han berättar vidare om detta och menar att ”De som köper gårdarnas mat är inte en motpart, utan de är en medpart, vilket har uttryckts i slowfoodrörelsen. Då är de [konsumenterna] alltså co-producers, så från konsument till medproducent helt enkelt”. Även Stefan använder sig av turism då de i den ekonomiska föreningen driver ett *bed and breakfast*, med frukost från det de producerar, samt studiebesök då både andra lantbrukare och konsumenter får komma till gården och se hur arbetet går till eller vara med på föreläsningar.

Eftersom de regenerativa lantbrukarna ofta testar radikala metoder som rör sig utanför de normer och den kultur som finns inom jordbruket idag (Gosnell m.fl., 2019), blir regleringar och certifieringar något som kan utgöra friktionskrafter för dem. Utifrån hur de använder sig av sociala medier och turism kan vi se att de hittat sätt att komma runt problematiken, samtidigt som de faktiskt skapar en ännu trovärdigare och transparentare kommunikation till kunden än en certifiering. Båda metoderna blir därför dragningskrafter, vilket de också är eftersom de ökar kännedomen om det regenerativa. Det leder till att det kan spridas mer effektivt, då konsumenter börjar efterfråga produkterna från de regenerativa lantbruken i större utsträckning.

Vidare menar Hopwood m.fl. (2005) att huvudfokuset för aktörer inom hållbar utveckling – framförallt de inom gruppen *transformation* - måste vara att mobilisera media, se till att problemen blir uppmärksammade och att bygga en koalition mellan direkt handling, forskare och folkliga protester. Detta är ytterligare något som de två ovanstående dragningskrafterna, sociala medier och turism, kan bidra till genom att öka kännedomen om det regenerativa förhållningssättet och på så sätt även uppmärksamma de problem som det försöker lösa.

6.2.4 Sociala nätverk och Holistic Management: Att övervinna personliga hinder

Både Gosnell m.fl. (2019) och Bakker m.fl. (2023) argumenterar för att det personliga har en avgörande roll i om regenerativt lantbruk bibehålls av lantbrukarna, samt om andra lantbrukare börjar med det eller inte. De beskriver det som att: ”/…/ subjective, nonmaterial factors associated with culture, values, ethics, identity, and emotion that operate at individual, household, and community scales and interact with regional, national and global processes.” (Gosnell m.fl., 2023, s. 1). Utifrån tanken om att dessa icke-materiella och subjektiva, individuella faktorer sedan börjar interagera med regionala, nationella och globala processer, förstår vi att de faktorerna avgör om det går att öka omfattningen av regenerativa lantbruk i världen eller inte.

I intervjuerna med lantbrukarna beskriver de just personliga hinder eller svårigheter som en utav de största utmaningarna av dem alla. Henrik uttrycker det genom att säga: ”De största utmaningarna är inte där ute, utan inom en själv. Man har ju växt upp i ett visst synsätt på saker och ting, som i skolan som formar en, och så livet.” Han menar alltså att ens föreställningar och tankar om hur saker och ting ser ut - eller *bör* ser ut enligt vad man lärt sig - kan stå i vägen för förändring. Då uppfattas utmaningar som hinder - istället för möjligheter att hitta lösningar på eller tillfällen att upptäcka nya sätt att tänka.

Oskar beskriver också hur ens livserfarenheter och lärdomar kan försvåra förändringsprocessen och förklarar även vad det kan bero på:

> Det är svårare desto äldre man blir och desto mer erfarenhet man har. Är det så att man är ung och oerfaren så det är mycket lättare att acceptera att det funkar på ett annat sätt än vad man har tänkt sig hela livet. För har man ett helt liv bakom sig och har ett helt annat sätt att se på världen då är det lite jobbigt att inse att det sättet kanske inte stämmer fullt så bra som man har tänkt. Det är en utmaning, en sån superutmaning och det vet jag inte riktigt hur man ska lösa på ett bra sätt.

Även han uttrycker att detta med att byta perspektiv är en utav de största utmaningarna, en ”superutmaning” som han har stött på både hos sig själv och hos andra. Stefan berättar en liknande historia om att inställningen eller ens ”mindset” inför det regenerativa är det svåra. Att vi är uppväxta i en viss typ av samhällssystem, ofta med ett ”industritänk”, eller att vi till och med har jobbat inom en industri och växt upp i en industriort, som gör att det sitter så hårt

i oss. Han beskriver att han ”får ju påminna sig hela tiden varje dag om att försöka bryta sig loss från det där”.

Utifrån vad lantbrukarna berättar blir det tydligt att detta kring att tänka nytt och annorlunda och undvika ett traditionellt ”industritänk” är en utav de största friktionskrafterna för att bibehålla eller ställa om till regenerativt lantbruk. Gosnell m.fl. (2019) visar att för att öka omfattningen av regenerativt lantbruk behöver regeringar införa incitamentsprogram som inte bara inkluderar praktisk kunskap, utan snarare fokuserar på att lantbrukare på ett effektivt sätt ska få engagera sig i de personliga, icke-materiella faktorerna, samt olika värderingsfrågor.

Lantbrukarnas erfarenheter visar också att det finns andra tillvägagångssätt för att de ska få utlopp för holistiska och regenerativa värderingar, identiteter och känslor, än via regeringar och incitamentsprogram. Två av de tillvägagångssätten är via ett socialt kontaktnät och genom *Holistic Management (HM)*.

Det första tillvägagångssättet av de två som nämndes ovan är via det sociala kontaktnätet som lantbrukarna är en del av. Det består delvis av andra lantbrukare, men också av andra förebilder eller ”kända” personer inom det regenerativa – som är både inspirations- och kunskapskällor. Det förstnämnda är något som Oskar värdesätter och använder sig av mycket. När han inte vet vad som är fel, ”för det finns så många parametrar som de jobbar med”, då menar han att ”då får man försöka använda sitt kontaktnät och lista ut vad som behövs”. Han fortsätter att förklara varför det är viktigt: ”Vissa är ju bra på olika saker och när vi inte vet vad som är fel så får man använda alla sina kontakter för att få en bredd [av kunskap och arbetsmetoder]”. Han fortsätter berätta om kontaktnätet och hur det fungerar:

> Många är ganska glad att dela med sig. Många är i ungefär samma situation, att man behöver ett större kontaktnät för att komma vidare. Det som jag kanske har kommit långt på har de andra kanske inte kommit så långt på, och vice versa.

Senare förklarar han att utbytet även kan vara i form av att han lånar ut sina maskiner mot att någon som har kunskap om det han har problem med hjälper till att lösa det. Att använda andra i sitt kontaktnät som ”bollplank” menar Oskar ibland kan vara ett lätt sätt att gå tillväga för att komma vidare i sin utveckling. Om han har ett nytt projekt som han funderar på att genomföra tar han hjälp av en kollega som han bollar idén med för att få någon annans åsikt på om den är genomförbar eller inte.

De andra tre lantbrukarna nämner både implicit och explicit andra kända och kunniga personer inom det regenerativa som en betydelsefull källa för kunskap och motivation. Lars berättar att han har blivit mycket inspirerad av flera andra inflytelserika personer inom det regenerativa som har influerat hans arbetssätt. Ofta handlar det om att dessa personer gör på ett nytt sätt som bryter mot konventionella metoder eller bidrar med kunskap som inte finns i andra sammanhang. Ett exempel är John Kempfs *Plant health Pyramid* (Advancing Eco Agriculture, aea, u.å), som Lars använder för att förstå hur en optimal upptagning av näringsämnen möjliggör att grödorna uppnår avancerade funktioner som inkluderar resistens mot sjukdomar och skadedjur. Ett annat exempel är att låta hönor och kor beta tillsammans utifrån Richard Perkins modell (Perkins, 2019).

Även Henrik pratar om att sådana förebilder är viktiga och kallar dem för ”våra rockstjärnor i den här branschen”. Han berättar att det ibland anordnas träffar där flera går ihop för att kunna bjuda personerna till Sverige. Stefan pratar också om flera personer, men även om organisationer som jobbar med regenerativt, som inspirerar honom och det är en viktig faktor till motivation och kunskap. Fem av dem kallar han för sina ”mentorer”. Han berättar att han följer olika poddar och bloggar och har läst många böcker om ämnet:

> Det ju så när man jobbar på gården och har hörselskydd eller så, då kan jag lika gärna ha en podd eller ett föredrag i lurarna. /…/ Går man och jobbar ute i markerna 5–6 timmar om dagen, så blir det 5–6 timmar föreläsningar om regenerativt och gör du det minst 5 dagar i veckan, det är rätt mycket data man kan få in. Det är ju ett sätt att utvecklas och inspireras och hålla sig liksom framåt med de här tankarna om att bryta sig loss från det där industriella-tänket som jag då har fastnat i, eftersom jag är uppväxt i en sån bruksort.

Ur det som Stefan och de andra berättar förstår vi att inspirerande personer är mycket viktiga, eftersom de bidrar till en möjlighet att komma ur utmaningen som nämndes tidigare med att det är svårt att ställa om från ett gammalt industriellt tänkande som kommit från ens tidigare livserfarenheter. Dock kan det även vara i form av en kollega, som i Oskars fall. För honom var det samma person som är hans ”bollplank” som först fick Oskar att tänka om, bryta med det gamla och börja med regenerativt lantbruk istället. Han berättar hur det gick till:

> Han berättade en massa om hur han jobbar och så där och jag tänkte att han är ju helt koko. Men sen ju mer vi snacka så förstod jag ju att han hade rätt och jag hade fel. Men

> det tog sådär, allting han berättar för mig tar ungefär 5 år innan jag kan ta det till mig. Så väldigt ofta ligger han 3 till 5 år före i alla sina funderingar.

Även ur det Oskar berättar kan vi förstå vikten av personer som inspirerar lantbrukarna och det blir tydligt att detta är en dragningskraft som besvarar friktionskraften som nämndes ovan kring att komma över personliga hinder. Breier m.fl. (2023) menar även att detta är en viktig faktor till att regenerativt lantbruk sprids. De har kollat på hur nya åsikter, praktiker och beteenden sprids i sociala nätverk genom interaktioner. De aktörer som tar upp dessa nya praktiker eller åsikter är nätverkets *innovatörer* eller *tidiga användare*, dessa sprider sedan vidare sina beteenden och tankar till andra aktörer inom nätverket (Breier m.fl., 2023). Denna sociala spridning kan kopplas till och förklarar dels det som Oskar berättar om sin kollega, dels det som de andra tre lantbrukarna berättar om sina ”förebilder”, ”mentorer” och ”rockstjärnor”. Detta är även en dragningskraft som de själva skapar i nätverket tillsammans i en gemenskap, utan utomstående hjälp.

För att få en ännu djupare förståelse för vad gemenskapen betyder för lantbrukarna kan vi se hur Henrik beskriver den när han delar med sig av sina känslor under en utav träffarna för Savory Institue, som är en global rörelse för regenerativa lantbrukare (Savory Institute, u.å.):

> När vi hade våra andra globala konferens, att vara där i London i ett rum där det fanns 300 personer, som vi var den gången, och känna att dessa 300 är ju galna på samma sätt som jag själv. Det visste jag ju inte om att de finns och det var ju en fantastisk känsla att vi är ju ett helt gäng som tror på samma sak. Det gör mig enormt mycket starkare. Det har ju motiverat mig att göra det jag kan.

Utifrån hur Henrik uttrycker sig blir det tydligt hur viktig gemenskapen är för den här rörelsen, eftersom vi också kan förstå att de lätt kan känna sig lite ”galna” när de går emot så mycket traditionella normer, industriellt arbetssätt och invanda tankar som idag är ”mainstream”. Det sociala utbytet är här en framträdande dragningskraft.

Genom det sociala kontaktnätet finns även andra möjligheter att driva regenerativa lantbruk med hjälp av andra, nämligen samarbeten. Både Oskar och Lars uttrycker att de har många samarbeten eftersom de ”tror mycket på dem”. Exempelvis är det flera av de intervjuade lantbrukarna som driver gårdsbutik tillsammans med andra, vilket de menar är väldigt roligt eftersom det skapar en möjlighet att sälja sina varor, samtidigt som det bidrar till att bygga upp den lokala ekonomin och göra landsbygden levande. ”Att man verkar i bygden är positivt

för många eller så där att man jobbar för att hålla det levande, en levande landsbygd. Det tror jag många är glada i" säger Oskar.

Samarbeten står därmed för en stor dragningskraft av flera anledningar. För det första kan den vara en motkraft till friktionskraften kring ekonomi då det blir ett sätt att dela på den ekonomiska bördan. För det andra skapar det positiva känslor av glädje och gemenskap som kan ge energi och motivation. För det tredje gör det att lantbrukarna kan dela sina produkter med lokala konsumenter och bidra till den lokala ekonomin, vilket gör att de ökar kännedomen om regenerativt lantbruk samtidigt som de får positiv feedback av kunderna och de som bor där. Den positiva feedbacken blir sedan till ytterligare en motiviationskälla.

Av de två tillvägagångssätt som nämndes tidigare för att hantera personliga hinder är *Holistic Management (HM)* det andra sättet. Stefan beskriver det som att "*Holistic Management* är som ett beslutsramverk kring att bedriva ett regenerativt lantbruk", vilket också har konstaterats av andra (se exempelvis Perkins, 2019) som driver och utbildar kring regenerativt lantbruk, och av Allan Savory själv som har utvecklat ramverket (Savory Institute, u.å.). Alla fyra lantbrukare använder sig av eller har som ambition att använda sig av det. HM består av olika delar och verktyg, bland annat kunskap om fyra olika ekosystemprocesser, finansiell planering, landskaps-/markplanering och *holistic planned grazing,* eller adaptiv betesförvaltning som det kallas av en del här i Sverige. I ramverket utgår man ifrån att det finns kärnvärden som ska beräknas med i varje beslut för att det inte ska uppstå oavsiktliga konsekvenser. Kärnvärdena är en del av den holistiska kontexten, som även utgörs av det lantbrukaren ska förvalta. Därmed kan HM användas av såväl en individ eller familj som i en verksamhet (Perkins, 2019). Eftersom det är ganska komplext och ett annat sätt att tänka mot vad de flesta av lantbrukarna är vana vid, var det för några av dem svårt att greppa i början. Henrik medger att "Det här med *Holistic Management* låter ju så flummigt, lite hippie nästan" men tillägger sedan med eftertryck att: "men det är så otroligt viktigt, otroligt fundamentalt". När jag ber honom beskriva det ger han följande förklaring:

> Det handlar om att ta ansvar för sitt eget liv, att välja att se sitt eget liv som något jag själv skapar hela tiden. Om jag vill att det ska bli ett sådant liv som jag vill ha, då behöver jag ju formulera det för mig själv. Så att jag sedan är medveten om det beteendet som jag har och den kontext jag är i, det sammanhanget som vi lever i. Det ju så att man måste lyssna på vad man vill, sen är det kanske så i samhället att man inte

> lyssnar på varandra. Men blir vi ombedda att prata om i livet vad som är viktigt då börjar vi ändå tänka ’ja men såhär vill jag ha det och då måste jag ju hålla på med det här’. Om man sen får frågan ’hur tänker du att du ska göra det då?’ då måste man svara på det. Det handlar lite om att våga se det flöde av beslut som man hela tiden tar dag ut och dag in och fatta att varje beslut har sin konsekvens.

Ur citatet kan vi förstå att HM bygger på en hög grad av självreflektion och självmedvetenhet kring sitt eget beteende. Men det förordar även mycket medvetenhet kring påverkan som personen i fråga har på sitt liv och på sammanhanget runt omkring. I sista meningen framför allt finns en tanke om *accountability*, att ta ansvar och kunna stå till svars för de beslut som ständigt tas och de konsekvenser som besluten medför. På så sätt kan beslutsramverket vara ett verktyg för att ifrågasätta tidigare tankesätt och beteenden, samt för att förstå om dessa beteenden och tankesätt är i linje med ens värderingar eller inte. Därför blir, som tidigare nämnt, HM ett sätt att bemöta de personliga hinder som kan stå i vägen för förändring.

När jag frågar om hur det här ramverket förhåller sig till de mål som de har i verksamheten får jag följande svar:

> Alltså ordet mål är ju lite fattigt. Den formuleringen av livet [som utgör ens holistiska kontext] är helt central. Det är det vi gör och ifrån den så målar vi upp verkligheten. Att man känner vad man vill göra och sen gör det. Det är att man ska hitta sin grej i livet, utifrån det du vill och dina passioner. Det kan vara väldigt individuellt. Formuleringen är det som ger dig det målet, eller den riktning för livet som du vill ha, en kompassinriktning.

HM är inte enbart till för att vara ett beslutsunderlag - i likhet med andra regelverk - utan det är även ett sätt att skapa och känna mening i livet och få ihop det med hur lantbrukaren driver sin verksamhet. Genom att bli medveten om hur sammanhanget ser ut, alltså strukturen och systemen som vi har i samhället, kan lantbrukaren sedan anpassa sitt beteende och försöka hitta en annan väg som bättre passar lantbrukaren kärnvärdens och det liv denne vill leva. Gosnell m.fl. (2019) konstaterar att strategierna som används inom HM är nyckelfaktorer för förändring. Att få lantbrukare att anpassa sitt beteende och sina beslut så att de stämmer överens med egna värderingar och deras långsiktiga mål – vilket lantbrukarna i denna studie beskriver att de gör – skapar förändringar både på ett inre, personliga plan och ett yttre plan, det vill säga inom politiken, ekonomin och samhället (Gosnell m.fl., 2019).

Det är lätt att dra slutsatsen att HM är en självklar dragningskraft, då den bidrar så starkt till förändring på flera sätt. Men samtidigt beskriver Oskar hur det kan vara en utmaning att greppa HM och sedan implementera det i sin verksamhet:

> Jag har läst det och försökt att ta det till mig, men jag har liksom aldrig lagt full energi på att lära mig det själv. Och det är nog något som jag skulle rekommendera alla att göra, det är att verkligen ta tag i det och lära sig det på riktigt. Men det är tufft att verkligen gå till botten med *Holistic Management*-biten. Den är jätteviktig, men man ska hinna och orka också.

Från det Oskar berättar förstår vi att HM även kan vara en friktionskraft, ytterligare en utmaning som måste hanteras - istället för ett hjälpsamt verktyg. Gosnell m.fl. (2019) upptäckte ytterligare aspekter av HM som kan göra det till en friktionskraft, nämligen att det fanns ett stigma hos vissa av lantbrukarna och att de därför inte vill beskriva sig själva som utövare av HM. De menar att stigmat kommer ifrån akademiska kretsar då de som forskar om betesmarker och betesdrift är skeptiska till fördelarna med adaptiv betesförvaltning eller till HM i allmänhet.

Henrik berättar att denna svårighet med HM har den regenerativa rörelsen i Sverige försökt bemöta med hjälp av en folkhögskolekurs. ”En viktig upptäckt är att *Holistic Management* är folkbildning och folkbildning är *Holistic Management*. De är någon form av systrar som hänger ihop.” säger han. Han försätter berätta att kursens syfte är att folk ska lära sig att hitta ett sätt att beskriva både hur de vill att livet ska se ut och vara, men också hur det ska kännas inom dem. Att dessutom göra det ihop med andra och dela med sig av sina tankar och erfarenheter underlättar, förklarar han. Då kan de tillsammans förstå och sedan formulera sin egen holistiska kontext med hjälp av de verktyg som ingår. Henrik berättar att det blir som en lättnad att få prata med andra i grupp om hur de ska få sitt liv och beteende att stämma överens med sina kärnvärden och långsiktiga mål. Många upptäcker att de vill prata om detta, att de alla delar samma behov av att reflektera över livet och hur det ska se ut:

> Och när man då tillsammans börjar prata om det [ens holistiska kontext och kärnvärden i livet], just i den här gruppen, i den här kursen, så blir det nästan som en lättnad. Det är otroligt! Man upptäcker att man har en längtan efter att prata om detta, man inser att detta är betydelsefullt. Generellt sett blir det så att människor kommer samman och blir väldigt nära vänner på rätt kort tid.

Flera av lantbrukarna är dessutom med som antingen gästföreläsare eller arrangörer/medskapare av kursen - på så sätt är även dem en del av kursen. De delar därmed med sig av sina erfarenheter och ibland experimentella arbetssätt till andra, samtidigt som de får ett utbyte när de kan dela med sig av funderingar och få råd kring hur de ska jobba vidare med något de inte vet hur de ska lösa. Till exempel om markerna blir för överbetade av djuren eller om komposten inte blir lyckad.

Detta förhållningssätt överensstämmer med flertalet av de förmågor som Gosnell m.fl. (2019) säger att de ser hos lantbrukare som lärt sig utöva HM. Dessa är: en villighet att använda tankesätt och praktiker som kan ses som radikala alternativ, en öppenhet om att dela idéer med andra, en professionell självreflektion, deltagande i stöttande grupper med gemensam praktik, en förstärkt förmåga att observera mark och boskap, samt en villighet att lära sig mer. Genom dessa stödmekanismer och lärandeprocesser menar de att det regenerativa lantbruket förkroppsligar ett sätt att navigera begränsningar som finns inom dagens jordbrukssystem och dess kultur, ekonomi och institutioner.

Holistic Management är således både en friktionskraft och en dragningskraft. Dock är det först när den placeras i ett socialt sammanhang – så som i folkhögskolekursen – som den blir en given dragningskraft som kan räknas till en av de starkaste för att skapa förändring och bidra till en ökad omfattning av regenerativt lantbruk.

7. Slutsatser och avslutande diskussion

Studiens resultat visar att de praktiker som används av lantbrukarna i den här studien är kolinlagring, adaptiv betesförvaltning, skogsbete (*silvopasture*), minimal användning av inputs såsom diesel och ingen användning av konstgjort kväve, samspel med mikrolivet i jorden, skogsodling (*agroforestry*), biologisk mångfald och *keyline design*.

De tankesätt och betydelser som ligger bakom de regenerativa lantbrukarnas arbetssätt är många och de präglas genomgående av holism och ödmjukhet. Framträdande är att lantbrukarna har sin utgångspunkt i miljön eller ekologin, där människan ses som en del av miljön och inte separat från den. Betydelsen av relationen med naturen, eller till och med gemenskapen som vi alla ingår i tillsammans med den, ger lantbrukaren och lantbruket i sig en ny roll. Det är en roll som innefattar att arbeta för ekosystemens vitalitet och att samtidigt tillfredsställa mänskliga behov.

I begreppet regenerativt lägger även lantbrukarna in betydelsen resiliens, att skapa ett lantbruk som klarar yttre kriser och chocker, oavsett om det handlar om extremväder eller brist på import av diesel och konstgödsel. Deras uppfattning av resiliens sträcker sig ner till minsta lilla planta, som även den ska vara motståndskraftig mot sjukdomar och skadedjur. Ytterligare tankesätt som spelar stor roll för de regenerativa lantbrukarnas praktiker är att de ska leva friare och meningsfullare liv, fullt med variation, samt att det görs i samspel med andra.

Samarbeten, att vara en del av ett socialt kontaktnät och att dela med sig av kunskap är något som de ser som ytterst väsentligt och förstås av lantbrukarna som en förutsättning för det regenerativa. Andra metoder som de använder är sociala medier och turism för att vara transparenta mot sina kunder och öka kontakten mellan konsument och lantbruk. Tankesättet bakom som ligger bakom det använandet är att konsumenten ska bli en medproducent, som är medveten om hur maten har producerats.

De utmaningar som lyfts fram av lantbrukarna är naturens komplexitet och alla dess parametrar som lantbrukarna måste förstå och jobba med, samt ödmjukheten som behövs för att inse att de inte kan styra över naturen eller förstå den helt och hållet. Andra utomstående utmaningar är relaterade till väder och klimat - såsom torka, ekonomisk press – dyra lån och skulder som de är ensamma om att lösa, samt regleringar och certifieringar. En av de största

utmaningarna, menar lantbrukarna är de som finns inom dem själva: att revidera de tankesätt, beteenden och den världsbild som byggts upp hela livet av de erfarenheter de fått och det industrisamhälle de levt i.

Betydelsefulla möjligheter, inklusive motivation för lantbrukarna, är att de får leva ett meningsfullt liv som de är nöjda med. De får arbeta med kreativa metoder som inte bara har positiv klimatpåverkan, utan även kan användas för att lösa miljö- och väderrelaterade problem. De har många typer av samarbeten för att minska den ekonomiska pressen eller arbetsbördan, i form av ekonomiska föreningar, gemensamma gårdsbutiker och markarrenden. Med regenerativa metoder kan de öka sin lönsamhet och genom sociala medier och turism kan de sprida kunskap om det regenerativa och bedriva kommunikation med konsumenter.

Några av de största möjligheterna rör dock det sociala. Där inkluderas det social kontaktnät - som finns för råd, stöd och hjälp, de inspirerande förebilderna - som bidrar med kunskap, samt gemenskapen som skapar en känsla av samhörighet. Dessutom utgör *Holistic Management* (HM) och folkhögskolekursen ytterligare möjligheter, speciellt i kombination med varandra. De bidrar till gemenskapen, men framförallt till det ifrågasättande och den reflektion som sedan används för att fatta beslut som gör att lantbrukarnas beteende, verksamhet och livsstil är i linje med deras kärnvärderingar.

Både möjligheter och utmaningar blir dragnings- eller friktionskrafter och dessa interagerar med varandra. Slutsatserna som kan dras av detta är att lantbrukarna är kreativa, lösningsfokuserade och tar hjälp av varandra. Därför lyckas de omvandla många friktionskrafter till dragningskrafter, eller skapa dragningskrafter där de egentligen inte finns. Ett utvecklande av dessa egenskaper blir ovärderliga i bemötandet av de kriser som mänskligheten står inför idag.

Regenerativt lantbruk är inte bara hållbart, utan det sträcker sig bortom konceptet hållbar utveckling – även här i Sverige. Det ”bortom” kan kopplas till Kate Raworth’s *Donut* och den värld *earth4all* och *regeneration* skriver om, nämligen en värld där vi lyckats bemöta de många kriser mänskligheten står inför – däribland klimatkrisen och extrem ekonomisk ojämlikhet. Den världen fungerar både för människa och natur, eftersom varje handling och beslut har livet i åtanke. Det regenerativa lantbruket bör främjas och stöttas politiskt, ekonomiskt, socialt, forskningsmässigt och kanske även emotionellt eller mentalt av regeringar, myndigheter, institutioner, organisationer, forskning, företag, privatpersoner och

konsumenter. Detta bör ske på såväl en lokal nivå – där vi bor, som på en internationell eller global nivå – i hela världen.

Det regenerativa förhållningssättet främjas eller stöttas inte tillräckligt idag, och många av de utmaningar och svårigheter som lantbrukarna stöter på får de lösa själva, vilket vi sett i studiens resultat. Ett exempel är att de två initiativen - *Earth4all* och *Regeneration* - och de regenerativa lantbrukarna inte verkar känna till varandra. När jag frågade lantbrukarna så kände ingen av dem till initiativen, utan pratade istället om sina egna förebilder som de får sin kunskap från. Det samma gäller med de svenska lantbrukarna i initiativen. I kartan över vart det finns potential för regenerativt lantbruk att spridas som *earth4all* har gjort, är Sverige ganska tomt – vilket den här studien visar inte stämmer. Det finns stor potential här i Sverige, eftersom det redan finns ett starkt nätverk som lantbrukarna i denna studie är en del av.

I framtiden bör detta glapp i kontakten mellan lantbrukare och övriga samhället överbyggas. Därför anser jag att det finns stora möjligheter till viktiga samarbeten mellan de två initiativen och de svenska regenerativa lantbrukarna, eftersom de i mångt och mycket tycks ha liknande visioner och syn på hur en bra värld ser ut. Det kan leda till att forskare och andra inom initiativen - som dessutom har stor påverkansmöjlighet på bland annat politiker och ekonomer - får kontakt med och kunskap från de som faktiskt jobbar med jorden, samt lever i och med det regenerativa. Lantbrukarna kan också öka sitt sociala kontaktnät och därmed inte längre behöva lösa så mycket själva.

Då regenerativt lantbruk är hållbart ur ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt perspektiv, bidrar det säkerligen till att uppnå flera av FN:s 17 globala hållbarhetsmål - vilka mål och till vilken grad bör dock undersökas i vidare forskning, eftersom det inte fanns plats för det i denna studie. Dock är de globala målen skrivna utifrån ett synsätt på hållbar utveckling som inte nödvändigtvis är i nivå med gruppen *transformation,* där det regenerativa förhållningssättet hör hemma. Trots att de globala målen generellt sett är bra och bör eftersträvas kan det vara så att den regenerativa rörelsen i själva verket delvis begränsas av målen på ett liknande sätt som Stefan beskrev med Kravcertifieringen. Det beror på att det regenerativa i många fall vill gå längre än hållbarhet, mot en positiv påverkan på klimat genom regeneration. Därför bör det finnas en försiktighet både gällande samarbeten med andra aktörer och kring förhållandet till de globala målen, så att den regenerativa rörelsen inte riskerar att bli alltför institutionaliserad och byråkratisk. Då anser jag att det finns en risk att kreativiteten och deras förmåga att vara lösningsorienterade saktas ner eller i värsta fall försvinner. Slutsatsen kring detta är att den regenerativa rörelsen kanske måste vara för sig -

en social gräsrotsrörelse och inte en etablerad organisation. Då kan de fortsätta befinna sig i den *transformativa* gruppen av holistisk hållbar utveckling och på så sätt bidra till en verklig och omfattande förändring.

Källförteckning

Advancing Eco Agriculture, aea,. (u.å.). *The Plant Health Pyramid.* Hämtad 2023, 10 maj, från https://www.advancingecoag.com/pages/plant-health-pyramid

Arneth, A., Denton, F., Agus, F., Elbehri, A., Erb, K., Osman Elasha, B., Rahimi, M., Rounsevell, M., Spence, A., Valentini, R. (2019) *Framing and Context*. In: Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems [P.R. Shukla, J. Skea, E. Calvo Buendia, V. Masson-Delmotte, H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, P. Zhai, R. Slade, S. Connors, R. van Diemen, M. Ferrat, E. Haughey, S. Luz, S. Neogi, M. Pathak, J. Petzold, J. Portugal Pereira, P. Vyas, E. Huntley, K. Kissick, M. Belkacemi, J. Malley, (red.)]. https://doi.org/10.1017/9781009157988.003

Bakker, E., Hassink, J., & van Veluw, K. (2023). The 'inner' dimension of Dutch farmers' trajectories of change: Drivers, triggers and turning points for sustained agroecological practices. *Agroecology and Sustainable Food Systems*, *47*(5), 687–717. https://doi.org/10.1080/21683565.2023.2180563

Batini, N. (Red.). (2021). *The economics of sustainable food: smart policies for health and the planet.* Island Press and International Monetary Fund.

Breier, J., Schwarz, L. Donges, J. F., Gerten, D. & Rockström, J. (2023). *Regenerative agriculture for food security and ecological resilience: illustrating global biophysical and social spreading potentials.* (Earth4all: deep-dive paper 13). Earth4all. https://www.clubofrome.org/publication/earth4all-schwarzbreier/

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder.* (Tredje upplagan). Liber.

Burns, E. A. (2021). Regenerative Agriculture: farmer motivation, environment and climate improvement. *Policy Quarterly* 17(3), 54-60.

Cantrell, P., Ikerd, J. & Wernerson, H. (2021). Small and Polyfunctional Farming. In: Batini (Red.), *The economics of sustainable food: smart policies for health and the planet.* (s. 69-84). Island Press and International Monetary Fund.

Carlisle, L. (2022). *Healing Grounds: Climate, Justice, and the Deep Roots of Regenerative Agriculture.* Island Press.

Earth4all. (u.å.). *Earth4all.* Hämtad 2023-04-10 från https://earth4all.life/

Giddings, B., Hopwood, B. & O'Brien, G. (2002). Environment, economy and society: fitting them together into sustainable development. *Sustainable development*. *10(4):*187-96.

Giller, K. E., Hijbeek, R., Andersson, J. A. & Sumberg, J. (2021). Regenerative Agriculture: An agronomic perspective. *Outlook on Agriculture*, 50(1), 13–25.

Gordon, E., Davila, F. & Riedy, C. (2021). Transforming landscapes and mindscapes through regenerative agriculture. *Agriculture and Human Values*, 2022(39), 809-826. https://doi.org/10.1007/s10460-021-10276-0

Gosnell, H., Gill, N. & Voyer, M. (2019). Transformational adaptation on the farm: Processes of change and persistence in transitions to 'climate-smart' regenerative agriculture. *Global Environmental Change*, 59, 1-13. https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.101965

Hawkens, P. (2021). *Regeneration: Ending the Climate Crisis in one Generation.* Penguin Books.

Head, L., Farbotko, C., Gibson, C., Gill, N. & Waitt, G. (2013). Zones of friction, zones of traction: the connected household in climate change and sustainability policy. *Australasian Journal of Environmental Management*, 20(4*),* 351-362. DOI: 10.1080/14486563.2013.835286

Hopwood, B., Mellor, M. & O'Brien, G. (2005). Sustainable Development: Mapping Different Approaches. *Sustainable Development, 13,* 38-52.

Ikerd, J. (2021). The Economic Pamphleteer: Realities of regenerative agriculture. *Journal of Agriculture, Food Systems, and Community Development*, 10(2), 7–10. https://doi.org/10.5304/jafscd.2021.102.001

Luján Soto, R., de Vente, J. & Cuéllar Padilla, M. (2021). Learning from farmers' experiences with participatory monitoring and evaluation of regenerative agriculture based on visual soil assessment. *Journal of Rural Studies* 88, 192-204. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.10.017

Mirzabaev, A., Wu, J., Evans, J., García-Oliva, F., Hussein, I.A.G., Iqbal, M.H., Kimutai, J., Knowles, T., Meza, F., Nedjraoui, D., Tena, F., Türkeş, M., Vázquez, R.J., Weltz, M. (2019): *Desertification*. In: Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems [P.R. Shukla, J. Skea, E. Calvo Buendia, V. Masson-Delmotte, H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, P. Zhai, R. Slade, S. Connors, R. van Diemen, M. Ferrat, E. Haughey, S. Luz, S. Neogi, M. Pathak, J. Petzold, J. Portugal Pereira, P. Vyas, E. Huntley, K. Kissick, M. Belkacemi, J. Malley, (red.)]. https://doi. org/10.1017/9781009157988.005

Olsson, L., Barbosa, H., Bhadwal, S., Cowie, A., Delusca, K., Flores-Renteria, D., Hermans, K., Jobbagy, E., Kurz, W., Li, D., Sonwa, D.J., Stringer, L. (2019): *Land Degradation*. In: Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems [P.R. Shukla, J. Skea, E. Calvo Buendia, V. Masson-Delmotte, H.-O. Pörtner, D. C. Roberts, P. Zhai, R. Slade, S. Connors, R. van Diemen, M. Ferrat, E. Haughey, S. Luz, S. Neogi, M. Pathak, J. Petzold, J. Portugal Pereira, P. Vyas, E. Huntley, K. Kissick, M. Belkacemi, J. Malley, (red.)]. https://doi.org/10.1017/9781009157988.006

Perkins, R. (2019). *Regenerative agriculture: A Practical Whole System Guide to Making Small Farms Work.*

Raworth, K. (u.å.). *What on Earth is the Doughnut?...* Kate Raworth: exploring doughnut economics. Hämtad 2023, 23 maj från https://www.kateraworth.com/doughnut/

Raworth, K. (2017). *Donutekonomi: Sju principer för en framtida ekonomi.* Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB

Regeneration. (u.å.). *Regeneration*. Hämtad 2023-05-15 från https://regeneration.org/

Rhodes, C. J. (2017). The imperative for regenerative agriculture. *Science Progress* (2017), 100(1), 80–129. doi:10.3184/003685017X14876775256165

Rockström, J., Gaffney, O., Randers, J., Dixon-Decléve, S. Stoknes, P. E. & Ghosh, J. (2023). *En jord för alla: Ett manifest för mänsklighetens överlevnad.* (svensk översättning). Natur och kultur.

Rockström, J., W. Stefen, K. Noone, A. Persson, F.S. Chapin III., E. Lambin, T.M. Lenton, m.fl. (2009). A safe operating space for humanity. *Nature 461* (7263): 472–475.

Rodale Institute. (2021, 15 mars). *The Leaders who Founded the Organic Movement.* Hämtad från https://rodaleinstitute.org/blog/leaders-organic-movement/

Ryan, G. W. & Bernard, H. R. (2003). Techniques to Identify Themes. *Field Methods*. *15(1*), 85-109.

Saunders, F. P. (2015). Complex Shades of Green: Gradually Changing Notions of the 'Good Farmer' in a Swedish Context. *Sociologia Ruralis* 56(3), 391-407.

Savory Institute. (u.å.). *Holistic management*. Hämtad 2023, 10 maj från https://savory.global/holistic-management/

Schreefel, L., Schulte, R. P. O., de Boer, L. J. M., Pas Schrijver, A. & van Zanten, H. H. E. (2020). Regenerative agriculture – the soil is the base. *Global Food Security* 26, 2-8.

Tittonell, P., El Mujtar, V., Felix, G., Kebede, Y., Laborda, L., Luján Soto, R. and de Vente, J. (2022). Regenerative agriculture—agroecology without politics? *Frontiers in Sustainable Food System.* doi: 10.3389/fsufs.2022.844261

Bilaga 1: Intervjuguide

	Intervjufrågor	Tänkbara teman	Stödfrågor/tankar (för mig själv, ska ej ställas till intervjupersoner)
DEL 1 Fråga 1	Vad innebär det att vara en regenerativ lantbrukare och vad betyder det för dig?	Definition av regenerativt Praktiker/arbetssätt Idéer/Tankesätt/filosofi Identitet som lantbrukare Världsbild Normer	Vilka idéer/filosofi har styrt dig när du valde just det regenerativa? Vilka praktiker/arbetets sätt använder du dig av? Finns det andra faktorer än just praktiker som gör dig regenerativ?
Fråga 2	Vilka hinder/svårigheter har du stött på som regenerativ lantbrukare?	Hinder/svårigheter Ekonomi Politik Social acceptans Konsumenter/marknad Emotionellt/psykologiskt? Normer	t.ex. ekonomiska förutsättningar, politik och regeleringar (CAP), negativa åsikter från omgivning, svårt att nå ut på marknaden, tufft mentalt eller känslomässigt, tidsmässigt, stressigt/påfrestande
Fråga 3	Hur ser dina/era visioner eller mål ut? Vad tror du/ni om framtiden för jordbruket och vilka möjligheter ser du?	Mål Visioner Världsbild Ekonomi Jordbrukets framtid Klimat	Kortsiktigt och långsiktigt För gården För regenerativt lantbruk i Sverige och världen Som regenerativ aktör överlag
DEL 2 Fråga 4	Hur ser du/ni på din/er mark/marken ni brukar?	Relationen till mark/jord Kapital Livsförutsättning Agrarianism?? Känslomässig koppling Världsbild	Hur gick det till när ni skaffa den? Är det en tillgång för verksamheten eller känner du/ni en stark koppling till marken? Är den er eller en resurs för samhället?
Fråga 5	Vad underlättar för dig eller motiverar dig att fortsätta med regenerativt lantbruk?	Möjligheter Sociala nätverk Stöd (alla typer) Ekonomi Politik Rådgivning Normer	Vem rådfrågar du när du stöter på problem? Finns det EU-stöd ni fått? Föreningar ni är med i? Kurser? Familj/vänner? Andra regenerativa lantbrukare?

Fråga 6	Hur samarbetar du/ni med andra? Hur skulle ni vilja samarbeta med andra?	Sociala nätverk Regenerativt lantbruk i ”det större perspektivet” Rådgivning	Kan vara med alla typer av aktörer: lantbrukare, rådgivare, forskare, politiker, företag, EU, organisationer och nivåer: Sverige, Norden, Europa, internationellt eller globalt
Fråga 7	Hur ser ni på regenerativt lantbruk utifrån ett större perspektiv– kopplat till att bygga resilienta och klimatanpassade jordbrukssystem eller internationella initiativ som Agenda 2030, de globala målen, earth4all eller Regeneration osv?	Världsbild Politik Ekonomi	(svår fråga? Och för bred men samtidigt för lite öppen. Går det att omformulera? Ska den vara med? De kanske pratar om detta ändå?)
DEL 3 Fråga 8	Slutfråga: Vad tycker du är det bästa med att vara lantbrukare och särskilt regenerativ lantbrukare?	Världsbild Livsfilosofi Rollen som lantbrukare	(Mest för att avsluta på ett positivt/glatt sätt, ger dem möjlighet att lägga till andra tankar som de missade förut)